

HAVØRNA

Organ for Norsk Ornitologisk Forening avd. Nordland

Årgang 11 – 2000

HAVØRNA

nr. 11

Styre for NOF avd. Nordland:

Leder: Johan Sirnes, Ramsvikvn. 267, 8370 Leknes
Tlf: 76 08 73 79, epost: johan.sirnes@vestvagoy.vgs.no

Styremedl.: Harald Våge, Boks 316, 8376 Leknes
Tlf: 76 08 16 35, e-post: harald.vage@vestvagoy.vgs.no

Dagfinn Kolberg, Stakmyrvn. 10, 8160 Glomfjord
Tlf: 75 75 26 94, e-post: kolbe@online.no

Lokallagsadresser:

Vesterålen Ole Petter Bergland, Oppslåttvn. 13A, 8400 Sortland.
e-post: ole.petter.bergland@a1810.aetat.no

Vestvågøy Harald Våge, Boks 316, 8376 Leknes.
e-post: harald.vage@vestvagoy.vgs.no

Ofoten Boks 499, 8501 Narvik

Bodø Thor Edgar Kristiansen, Hellåsvn. 5B, 8011 Bodø.
e-post: thor-ek@c2i.net

Sør-Salten Øystein Birkelund, 8178 Halså.

Rana Boks 1301, 8601 Mo i Rana.

SJEFEN har ordet...

HAVØRNA for 2000 ble desverre over et halvt år forsinket. Viktigste årsaken til dette var at Børge fikk sammenbrudd på datamaskinen flere ganger. I slutten av november ble stoffet sendt over til John Stenersen som har vært ansvarlig for det tekniske slik at bladet nå kommer ut.

Børge ønsker ikke å fortsette som redaktør. Vi vil fra og med neste nummer få et delt redaktøransvar mellom Helge Holand som tar seg av innsamling og redigering av stoff og John Stenersen som tar seg av det tekniske.

Vi tar sikte på å få ut 2001 nummeret til høsten, mens 2002 nummeret kommer til vanlig tid på våren 2002.

Vi håper at medlemmene støtter opp om bladet og sender inn stoff til neste nummer.

Det sendes til: Helge Holand
Trollstien 6
8372 Gravdal
hemilho@frisurf.no

Johan Sirnes

Redaktører for Havørna nr.11:

John Stenersen, Dreyers gt. 1, 8312 Henningsvær
e-post: john@tringa.no

Børge Klevstad, Klevstad, 8360 Bøstad
e-post: klevstad@online.no

Forside: Havørn. Foto: John Stenersen

LANDSMØTE I LOFOTEN 21-25/4-1999

av Harald Våge

For første gang i historien ble landsmøte (tidligere årsmøte) til NOF arrangert i Nordland. At det ble i Lofoten, skyldes et initiativ NOF Vestvågøy lokallag tok så langt tilbake som 1995.

Etter at lokallaget hadde fått tildelt (= sagt ja til å arrangere) landsmøte, startet arbeide med å finne egnede lokaler. Det ble Kræmmervika rorbuer på Ballstad. Dette viste seg å være et meget godt valg. Stedet kunne tilby "alt" fra rimelig og enkelt overnatting til hotellstandar. Dessuten kunne alle møtene og måltider holdes samme sted, noe som førte til et intimt og sosialt arrangement.

Det er først når en forbereder et slikt arrangement en oppdager hvor mye som kan gå galt. Svikter en liten detalj kan det gi store utslag. Deltagerne kan få inntrykk av dårlig planlegging.

I ettertid er det derfor flott å kunne si at alt fungerte etter planen under landsmøte. Absolutt alle gjorde som avtalt/forventet. Dette gjelder både NOF-medlemmer fra Vestvågøy lokallag, foredragsholdere, betalt arbeidskraft og deltagerne. Til og med været viste seg fra sin aller beste side. Landsmøtet ble derfor en ubetinget

suksess. Tilbakemeldingene var utelukket positive.

I tillegg til selve Landsmøte, som ble avviklet uten problemer eller ubehagelige sener lørdag ettermiddag, opplevde deltagerne interessante foredrag, flotte turer og god mat.

Foredragene på fredag og lørdag hadde ulike tema som alle ble godt mottatt. Karl-Birger Strann hadde to foredrag, om "Subarktisk bjørkeskog" og "Hekking av vadere i Finnmark". To foredrag hadde også Tycho Anker-Nilssen: "Sjøfuglundersøkelser på Røst" og "Havsvaler". Videre snakker Frantz Sortland om "Rovfugler i Lofoten og Vesterålen" og John Stenersen om "Fugler i Lofoten". Fredag kveld hadde Johan Sirnes en "fuglefri" gjennomgang av natur/kultur/geologi/etc i Lofoten. Mange satte pris på en slik allsidig orientering.

Bilturen til Å fredag formiddag ble en "opplevelse for livet" for mange. Været kunne ikke ble bedre. En del fugl ble også sett. En stopp ved fuglefjellet på Hamnøy var en selvfølgelig. Her hekker krykkja på begge sider av E10. På sjøen ble både is- og gulnebbblom observert. Den sistnevnte var dessverre oljeskadd.

Under morgenekskursjonen til Utakleiv lørdag var stoppet ved Vikspollen høydepunktet. Like ved veien lekte en oter. En nysgjerrig røyskatt dukket også opp. Av fugl ble både vandrefalk, havørn, gulnebbblom og flere andefugler sett.

Landsmøtehelgas hovedekskursjon var båtturen fra Ballstad til Gimsøya. Under første del av turen var det som ventet mye natur og lite fugl, men fra Borgvær via Hovsflesa og innover i Gimsøystraumen fikk deltagerne sett bl.a. havsuler, stor storskarvkoloni, mye grågås, praktærfugl og sjørre. Dessuten flere havørner på nært hold. Bussturen tilbake til Leknes ble i så

måte et antiklimaks med tanke på fugleopplevelser.

Som i alle fine forsamlinger hører god mat og drikke til. Lørdag ble landsmøtedeltagerne invitert til festmiddag. Her ble det servert gravet vestfjordokse(vågehval) med grovt hjembakt brød, stekt isgalte og multekrem i kremmerhus. Bortsett fra desserten var menyen ukjent for de fleste, men ble godt mottatt.

Sist, men ikke minst: det var svært gledelig at mange av NOF avd. Nordland sine medlemmer tok turen til Lofoten. Bortsett fra NOF Rana lokallag, var alle lokallagene representert.

Rødstilk i Lofotlandskap.

Foto: John Stenersen

REGISTRERING AV HAVØRN I BODØ KOMMUNE 1968-1999

av Harald Misund

INNLEDNING

I årene 1957-59 registrerte avdøde Dr.Johan Fr. Willgohs havørn i deler av Bodø kommune, daværende Bodin, Bodø og Kjerringøy kommuner. Til sammen fant han 12 sikre, 3 sannsynlige og 1 forlatt par, men registrerte 37 reirlokalteter. (Willgohs 1961:31).

Hans positive interesse for havørn, og ikke minst gode kontakt med lokalbefolkningen medvirket til opprettelse av to verneområder for havørn: Bliksvær Naturreservat av Kgl. res. av 4 desember 1970 og Karlsøyvær Naturreservat av Kgl. res. av 18 november 1977.

Jeg har jeg bodd i Bodø siden sommeren 1960 og begynte å kartlegge havørnbestanden i 1968, samarbeid med Willgohs fra 1971, Prosjekt Havørn 1974, og Fylkesmannen i Nordland/ Miljøvernavdelingen fra 1987.

Formålet med undersøkelsen har vært å finne det totale antall havørnpar i kommunen, slik at resultatet forhåpentlig kan brukes til en positiv forvaltning av havørnstammen i framtida.

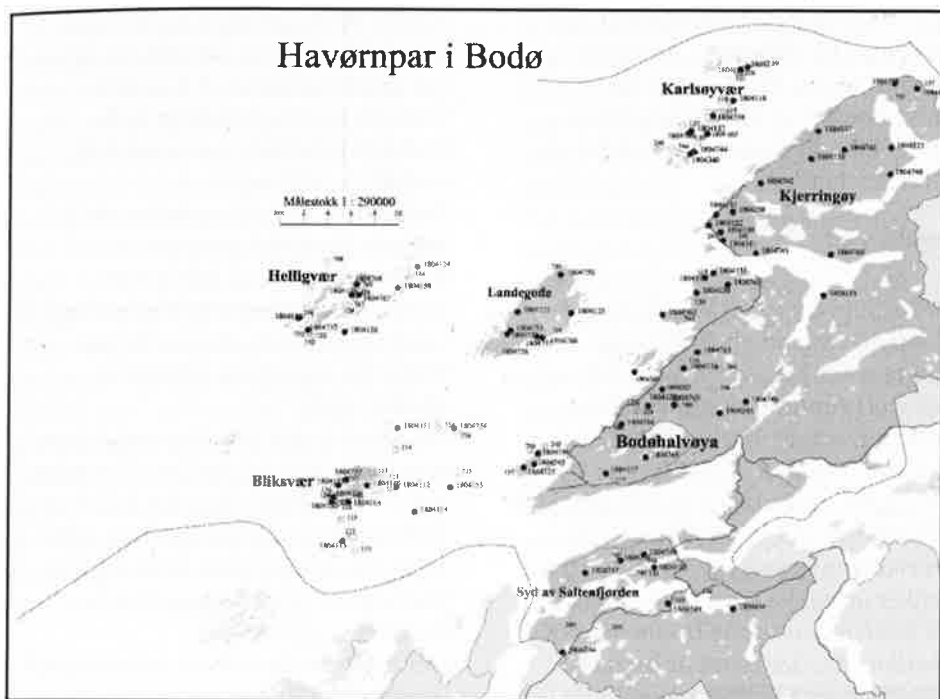
OMRÅDEBESKRIVELSE

Bodø ligger i Saltendistriktet, et

areal på ca.930 km ved utløpet av Saltfjorden med den kjente malstraum Saltstraumen vel ei mil inne i fjorden. Bodøhalvøya ligger på 67° 16'N, 14° 24'Ø i høyde med innløpet av Vestfjorden. I syd grenser Bodø til Gildeskål kommune og i nord til Steigen og i indre deler til kommunene Fauske, Sørfold, Skjerstad og Beiarn. Mellom Bodøhalvøya og Kjerringøy ligger Mistfjorden. Utenfor kystlinja ligger flere større og mindre vær som Bliksvær, Givær, Helligvær, Karlsøyvær, og det kjente med fjell Landegode. Bodø kommune har flere strømrrike fjorder og store gruntvannsområder, med mange mindre vær og holmer.

OPPDELING AV OMRÅDET

For å få en bedre oversikt er kommunen delt inn i to hovedområder: ytre og indre område. Ytre område er igjen delt i fem mindre områder : Bliksvær, Karlsøyvær, Helligvær, Landegode, og til sist andre vær og mindre øyer. Det indre området er kystlinja og områdene innafor, delt i tre områder: Kjerringøy (fastland), Bodøhalvøya, og syd av Saltfjorden. Fig.1 viser områdenes avgrensing/par (varte sirkler).

Figur 1.

METODE

Det har vært lagt vekt på å finne alle hekkende par innen hvert enkelt område, uten noen form for tidsbegrensning. Kjennskapet til havørnbestanden har kommet med økende lokalkunnskap, bedre kommunikasjoner, og ikke minst med den erfaring som er opparbeidet over tid.

Undersøkelsen er utført til alle årstider, men i de siste 12-15 år har det

vært brukt mer tid på vinterobservasjon, især i tidsrommet februar-mars.

I det ytre området er det bygget videre på det arbeidet Willgohs utførte (Willgohs 1961), med bruk av de samme kontaktpersoner i Bliksvær, og på Karlsøyvær, det er lagt vekt på å samle opplysninger fra eldre folk som har kjennskap til havørn.

Alle par/reir er blitt registrert til nøyaktighet av 100 meter, ved hjelp

av Topografisk Hovedkartserie - 711. Terrenget er undersøkt til en høyde av ca. 300 moh, de indre fjordarmer av Mistfjorden og Nevlsfjorden er hittil mangelfull undersøkt, likeledes større deler av selve fastlandet.

RESULTAT

Det er registrert 223 reirplasser, de eldste nåværende bebodde reir er kjent fra før krigen. Siden 1968 har det vært funnet 159 reir som har hatt egg/unger, brukt av 79 par. I det ytre området er det funnet 40 hekkepar, mens langs kystlinjen, fjordene og det innenforliggende området er funnet 39 par. Havørna bruker en rekke type reirplasser, fra de ytterste værharde holmene mot Vestfjorden, der reiret er bygget kun få meter over flomålet, til de mere beskyttede fjordområdene der det høyeste kjente reir ligger i en høyde av ca. 260m.

Reirplassering har en middelhøyde av 67moh, mens middellavstand til sjø er 482m.

Havørnbestanden er funnet tettest ute i værene og ved utløpet av fjordene der kyststrømmen møtes med utenforliggende holmer og grunnareal.

Havørnparene har ingen regelmessig avstand, det er registrert at flere par hekker i nærheten av hverandre som <500m. Det ser ut som flere par foretrekker å hekke i nærheten av hverandre, siden det finnes andre tidligere brukte reir-

lokaliteter lengre unna. Det er funnet tre havørnpar med unger innen 1 Km, og to havørnpar og et kongeørnpar innen 1 Km. Den korteste avstand mellom to bebodde havørnreir, har vært helt ned til ca. 150 meter.

Bestanden av hekkepar har økt i det ytre området ettersom fraflyttingen tiltok og bruken av værene forandret seg, men må ha vært langt større enn det antall Willgohs registrerte (Willgohs 61/85/ upl.)

Fra 50-60 årene til i dag er det kommet til 18-20 par i det ytre området, mens i det indre området ikke har vært noen synlig forandring, dette er fremkommet siden flere av reirplassene er fulgt opp over flere decennium (20/30år).

Det har vært merkbart mindre med ungfugler å se sommerstid, – de store samlinger av ungfugl på Hjelløya i Karlsøyværet som Willgohs registrerte (32 fugler, Willgohs 1961:59) er ikke lenger å se. Utover 70 åra var der vanlig på samme sted å observere 15-20 fugler i forskjellige årsklasser, for så å bli kun til en håndfull fugler innen hele været i de seinere år. Det har vært en liknende nedgang i Steigen kommune (Gylseth pers. medd.). Vinterstid vil det normalt være 12-15 ungfugl eller enda flere rundt Bodø havn/Saltfjorden. Undersøkelsen har videre vist at et havørnpar har et begrenset område der det holder seg store deler av året, derfor har det vært lagt vekt

på å finne havørnparenes faste daglige sitteplass(er) langs ei kyststrekning, eller innen et vær. I denne forbindelsen har det vært nødvendig og dele opp området i mindre partier fordi det ikke har vært praktisk mulig å dekke alle områdene i et enkelt år.

Det har vist seg fornuftig å arbeide med 8-10 par som referanse over lengre tid (20 år) slik det er gjort i Bliksvær, Karlsøyvær og på Bodøhalvøya. På enkelte dager har alle kjente par vært synlig, mens de på andre dager er vanskelig å finne. Antall par som er sett vinter/vår har gitt en pekepinn på hvor mange par som kan forventes å hekke innen et område. Siden flere par hekker i nærheten av hver-

andre har vanskeligheten i første rekke bestått av å skille ut det enkelte par fra nabopar, noe som har krevd både tid og erfaring, og det er heller ikke uvanlig å finne andre adulte fugler i nærheten av bebodde reir.

Som eksempel på reirplassering med utenforliggende sitteplass vises på Fig.2 Løp nord på Bodøhalvøya mot Landegodefjorden. Reiret er bygd i selje, videre sees Løp hovedgård, mastene til Bodø Radio, og til venstre på bilde Kalvholmen som er parets vanlige sitteplass, i bakgrunnen Landegode. Reirplassering har variert siden paret velger trær som etter kort tid brytes ned. Bilde tatt 28/6-1999. Fra paret på Løp og ei direkte linje

Fig. 2 Løp nord på Bodøhalvøya mot Landegodefjorden.

Foto: Harald Misund

til par 5 er 8.7 km, men bare en gang siden 1976 har alle 5 par lykkes med å få frem unger i det samme år. (1999, 2x5 unger). Alle disse par bruker utenforliggende sitteplasser på holmer, men har også god utsikt utover fjorden fra reiret.

Tilsvarende har kystlinja mot Saltfjorden 3 par på 11.4 km, mens to par hekker i det mellomliggende område, og bruker begge sider av halvøya. Fig.3 viser reir fra Straumøya bygget i toppen av ei lita furu, tre unger med god utsikt over Saltfjorden til Bodøhalvøya og lengst til høyre skimtes Landegode. Paret bruker høydedraget i strandsonen som daglig sitteplass, eller reiret. Bilde tatt 16/6-1998. Det nuværende antall par som er

kjent i Bodø kommune er i første rekke kommet av langvarige undersøkelser, og ikke minst med økende erfaring også fra andre kommuner i Nordland. Fig 4 viser hvordan kjennskapen til antall par har kommet med årene.

Eldre reirplasser har vært viktig å kjenne til, siden det har vist seg at de ofte taes i bruk igjen etter mange år, flere av de reirplasser Willgohs registrerte, har vært i bruk i ettertid. Den lengste kjente avstand fra tidligere bebodd reirplass til nåværende er kun 4.3 km. For å få finne alle havørnparene innen et område har det vært helt nødvendig med vinterobservasjoner, den store variasjonen av lys og skygge om våren har gjort det nødvendig å oppsøke samme del av

Fig.3: Fra Straumøya mot Saltfjorden.

Foto: Harald Misund

terrenget flere ganger, på forskjellig tid av døgnet, og under forskjellige lysforhold, enkelte reir har likevel vært vanskelig å lokalisere.

Det er ikke uvanlig at av 8- 10 par som går til hekking vil bare et til to par få frem unger. Utfører en kun sommerobservasjoner er det etter min mening en umulig oppgave å finne en havørnsbestands størrelse. Etter mislykket hekking har jeg flere eksempel på at paret forlate reirområdet og vil ikke være tilbake før til høsten. Reirbygging er sett alt fra 16 september, og selv på den mørkeste tiden av året kan det

bygges på reiret, især når det er mildvær og sterk vind. Siden jeg de siste 20 år har bodd like ved et havørnpar har jeg det inntrykk at det er lett å overse, fordi virksomheten ved reiret kan variere stort i det enkelte år.

Før egglegging kan en forvente at de første parene mislykkes, når reir faller ned pga. sterk vind eller tung snø, eller blir forstyrret av menneskelig virksomhet.. Reir som faller ned sist i februar, og blir nyoppbygget i et tidsrom på 3-4 uker, har jeg ikke sett blitt benyttet i det samme år.

KJENNSKAP TIL BESTANDEN AV HAVØRN				
ÅR	SIKRE	SANSYNLIGE	BLITT BORTE	REGISTRERT AV
1961	12	3	1	Willgohs 1961
1975	24	5	0	Willgohs / Misund (Willgohs i brev)
1980	44	+	0	Misund
1985	53	+	0	Misund
1990	67	+	0	Misund
1995	72	+	0	Misund
1999	79	+	0	Misund

Fig. 4. Merknad: I tiden 1975-85 og 93-98 var det utført et feltarbeid tilsvarende 2.5 årsverk.

Egglegging kan ta til alt fra månedsskifte januar-februar, 2 egg i Karlsøyvær 2/2-1992 (Trygve Pedersen pers.medd), ungen flygedyktig medio juni, også tidlig i samme reir i 1995, slike tidlige flygedyktige unger er sett ved St.Hans tid, også noen få ganger ved andre reir.

Den normale tid for egglegging i Saltendistriktet er før 25 mars, sein klekking er kjent en gang fra ca.20.-22. juni.(Skjerstad komm.)

Så langt har denne undersøkelsen vist at det tar lang tid å registrere en havørnbestand i en kystkommune av størrelsesorden og vanskelighetsgrad som Bodø kommune. Registrering av «alle» par i et så stort geografisk område er vanskelig, om ikke en umulig oppgave.

DISKUSJON

Bodø kommune ligger på ei kyststrekning kalt Salten, en del av kysten som må være blant det beste for havørn i Nordland, som etter min mening strekker seg nord av Vega og opp til Hamarøy, sannsynlig vil det finnes samme tetthet i flere av de andre kystkommunene. Bestanden har lengst undersøkelsestid i kommunene Bodø, Gildeskål og Steigen, på kyststrekningen fra med fjellet Kunna i Meløy (nær grensen til Gildeskål) til og med Engeløya i Steigen (rett linje120 km) med innenforliggende kommuner er det

hittil registrert over 200 hekkepar. (Gylseth/Misund upl.), og det vil gå enda mange år før et så stort areal er «førstegangundersøkt.» Siden Bodø må sies å være en utmerket habitat for havørn, vil jeg påvise noen særtrekk som jeg mener er viktig for havørnbestanden: En kyst og et fjordområdet som er isfritt, der kun mindre deler av fjordene fryser i strenge vintrer, kyststrømmen og flere møtende sterke fjordstrømmene som Folda i nord, Saltfjorden og Beiarfjorden i sør der fjordstrømmene omkranser en rekke større holmer og vær. De mange vær som ligge utenfor kysten i nordøstlig retning som Bliksvær, Givvær, Helligvær (lengst ut mot Vestfjorden) Landegode, og Karlsøyvær. Helårig rike fiskeplasser med mye sjøfugl, holmer og skjær. Det er mange skjær som blir brukt som gyteplass av rognkjekse / rognkall. Når de går til gyting om våren, det er ingen annen fisk som har større betydning som mat for havørningene i Saltendistriktet, især i ungenes første levetid (Misund upl.). Rognkjekse og ikke minst den mindre rognkallen blir ofte først tatt av oter, svartbak eller gråmåse, men jaktes også direkte av havørn. Oteren bringer opp en rekke andre fiskeslag som torsk, gråsteinbit, flere typer flyndre. Oteren spiser som regel fiskens fremre del og innvollen. Havørna tar restene av oterens måltid, men stjeler også fisk fra svartbak og gråmåse.

Det er meget sannsynlig at en god oterbestand er nødvendig for å opprettholde en tett havørnbestand, siden den er en viktig medhjelper til å skaffe havørna mat over hele året.

Willgohs (Willgohs 61:87) nevner fra sin korrespondanse at mange har nevnt at oter bidrar med fisk, og at havørna sjeldent fanger fisk sjøl, men at den i stor grad vokter oteren når de kommer på land med fangsten.

I det samme tidsrom som jeg har utført havørnregistrering har jeg også kartlagt oterens hi (oterleger /otergrend) der det har vært mulig, flere av havørnreirene ligger like ved oterhi, helt ned til en avstand av 6-8m. Oterens bevegelser overvåkes i stor grad fra havørnas sitteplasser.

Fjordene og da i særstilling den fiskerike / fuglerike Saltstraumen som med tidevannstraumen fra den innenforliggende dype Skjerstadfjorden vil på enkelte dager især om høsten føre større mengder med uer (lusuer) utover mot den grunne terskelen i Saltstraumen slik at de blir sprenget opp til overflata, og flyter med strømsetet som dannes over mot Fenes og videre utover mot Hernes. (Bodøhalvøya). På slike dager er det stor aktivitet av havørn fra et større område samlet i fjorden, mens fjorden ellers daglig overvåkes av de par som hekker i nærheten. Om høsten fra oktober / november flokker mengder av

ærfugl (>1000), og andre sjøfugl samler seg i Saltstraumen, før de utover våren sprer seg til hekkeområdene.

Ærfugl som ligger samlet i flokk (100) eller flere, vil ro seg sammen når det er havørn som jakter i nærheten, ved angrep går de enda tettere sammen» så sjøsprøyten står», men jeg har aldri sett at havørn har lykkes i jakt under slike forhold.

Det har vært naturlig først og undersøke det området som har en god oterbestand, sjøfuglhekking, samt menneskelig virksomhet med utøvelse av fiske. Ved funn av et hekkepar i slike omgivelser, har det ofte vist seg at ved nøyere undersøkelser av der nærliggende tereng er flere hekkende par innen et begrenset område.

Siden det har vært en stor havørnbestand i Bodø fra lang tid tilbake, i alle fall før fredningen som kom høsten 1968, kan ikke fredningen i seg sjøl hatt noen større innvirkning på økning av bestanden, men den er kommet naturlig med forandring i bruk av områdene, og tilgjengelige steder for hekking. Det er flere eksempel på at når folk har fraflyttet fra holmer ute i væra, har havørna etablert seg i det samme området etter kort tid. Siden Bodø by har hatt en stor økning av lystbåter og dermed et stadig større press ute i væra i løpet av denne undersøkelsen, blir det årlig forstyrret flere par under ruging, og ikke minst når havørnungene er små og trenger en av

foreldrefuglene tilstede (til 3 ukers alder) blir forstyrrelsen av lang varighet vil ungen(e) dø, men dette er vanskelig å unngå der havørna hekker så nær menneskelig virksomhet.

Det er få havørnreir i det ytre området som ligger helt uforstyrret, og mange får av den grunn en liten ungeproduksjon.. I det indre området ligger flere reir nær bebyggelse/veg og er utsatt, men det er utrolig hva enkelte par kan tåle av forstyrrelser. I de mere avsidesliggende og samtidig godt beskyttede reir har ungeproduksjonen vært størst, og vil sannsynlig være stor nok til å danne et overskudd utover det som er naturlig avgang.

Nedgang av antall ungfugler som tidligere opererte i flokker sommerstid kan tyde på at disse må søke andre steder, eller har fordelt seg utover slik at de ikke blir lagt merke til i større grad. Det er ved flere anledninger sett tiggende ungfugler ved bebodde havørnreir,

det kan være et tegn på lite mat, men kan også være en naturlig adferd i en tett havørnbestand. Siden Willgohs landsomfattende undersøkelse har det vært innsamlet materiale om begge ørnearter fra de kommunale vilt-nemnder (1972/73), som er behandlet i Viltrapport 1 : Havørn og kongeørn i Norge (Hagen 1975), Bodø kommune var den eneste som den gang blei brukt som referanse/kontroll i svarene fra Nordland. (Hagen 1975:8).

Jeg kan i dag glede meg over å se havørnparene på de samme stedene som jeg først iakttok dem da jeg kom til Bodø sommeren 1960, men i tillegg har jeg fått kjennskap til hvor de hekker.

Det viktigste arbeid i framtida vil etter min mening være å drive et opplysningsarbeid innen det enkelte område, slik at folk vil verne om de havørnpar som hekker i sin nærheten, på lik linje med andre fuglearter.

Opplysninger fra følgende personer : 1960-1999:

Willy Reinvik, Aksel Pedersen, Trygve Pedersen, Hallstein Kristiansen, Leif Kristiansen, Alf Pedersen, Ove Pedersen, Sigbjørn Skogsholm, Karl Ramsvik, Ludolf Schjelderup, Ingvar Stenberg, Sigvart Falkflaug, Arvid Falkflaug, Ansgar Aandahl, Arne Nystad, Gunnar Rofstad. Kjell Huseby, Odd Sjøvold, Jon Alstad, Martin Nilsen, Harry Johansen, Olav Hals, Thor Loraas, Svein Karlsen, Tor Arntzen, Erastus Hansen, Harald Anderssen, Leif Martin Antonsen, Per J. Tømmeraaas, Sveinung Råheim, Walter Kilvik, Bjarne Eide, Gunnar Normann, Lars Edenius, Halvor Hansen, Jon Fjeldså, Ole Laxå, Andor Staurvik og Ivar Selnes.

Økonomisk støtte:

1976-86: Prosjekt Havørn v/Alv Ottar Folkestad (ringmerking)

1987-99: Fylkesmannen i Nordland v/ Miljøvernåvdelingen

Takk:

En spesiell takk til alle som har gitt opplysninger, økonomisk støtte, og en spesiell takk til Terje Thon for utlån av Willgohs etterlatte materiale fra Bodø.

Litteratur:

Hagen Yngvar	1975	Havørn og kongeørn i Norge	Direktoratet for vilt og ferskvannsfisk
Willgohs Johan Fr.	1961	The White-Tailed Eagle in Norway	Viltrapport 1
		Årbok for Universitetet Bergen 1961 no.12.	Norwegian Universitets Press Bergen- Oslo
Willgohs Johan Fr.	1984	Havørn i Norge	Viltrapport 27, Direktoratet for vilt og ferskvannsfisk, Trondheim, 1984
Willgohs Johan Fr.	1957-85	Feltnotater, bilder og korrespondanse fra 1957-85 (Deler som tidligere ikke har vært publisert)	

En usedvanlig ærfugl i Henningsvær...

Denne noe merkelige ærfuglen er akkurat hva den ser ut som: en krysning mellom ærfugl (*Somateria mollissima*) og praktærfugl (*Somateria spectabilis*).

Den ble observert i Henningsvær 15.februar 1997.

Foto: John Stenersen

JORDUGLA CONSTANSE

av Harald Våge

I slutten av oktober 1999 fikk jeg telefon fra ei dame. Problemet var: "Kan du ta i mot ei ugle?" I slike tilfeller er Børge Klevstad løsningen. Jeg svarte derfor ja (med forbehold). Hvor var så ugla? Jo, den var passasjer på tråleren K. Arctander. Der hadde den landet 20/10 kl. 14. Båten var da ved Bjørnøya(73.55N 18.08E).

Da K. Arctander kom til Leknes havn 28/10, hentet jeg ugla. Det viste seg å være ei jordugle. Denne arten er svært sjelden i arktiske strøk. Gjennom tidene har det ikke vært mer enn ca. 10 funn her. At noen individer i det hele tatt beveger seg nordover, kan skyldes flere ting. I vårt tilfelle kan Constanse, som ugla ble døpt om bord på tråleren, ha vært passasjer på båten, eller en annen båt, da den

gikk fra land. En annen mulighet er feilnavigering. Noen fugler, særlig årsunger(Constanse var ei ho - født i 1999), har feil i sitt innebygde kompass. Dette fører til at de bommer 180 grader når trekket starter.

Constanse ble fraktet til Klevstad med en gang. Ugle var "frisk som en fisk", men litt mager siden den ikke hadde spist de dagene den var om bord på K. Arctander. Børge satte derfor i gang med tvangsforing og siden foring. 3/11 ble fuglen ringmerket (NOS 361121) og deretter satt fri. Hvor den tok veien får vi sannsynligvis aldri vite, men at den kunne jakte på egen hand, viste den under sitt opphold på Klevstad. Ei natt kom den seg nemlig ut av buret, som stod inne i løa, og da fanget den en gråspurv.

Jordugla "Constanse" kviknet fort til i Børge Klevstads kyndige forpleining.

Foto: Børge klevstad.

VINTERFUGLER PÅ RØST

av Martin Eggen

Røst ytterst i Lofoten har mye å by på hele året, og undertegnede har også latt seg fascinere av de tøffe fjærnøstene som frister vinterstormer og minusgrader ute i havgapet. Men; på en annen side: er det noe bedre plass å være!?

Fuglelivet er svært variert og spennende også på denne ellers så rolige tiden i nord, noe et mildt vinterklima kan ta æren for. Mange fuglearter overvintrer her ute i antall som er helt unikt for landsdelen, også til forskjell fra resten av Lofoten. De grunne buktene og den vidstrakte fjæresonen er rike matkamre, særlig så langt nord; med store forskjeller i tidevann: flo og fjære. Isen legger seg derfor aldri i tangbeltet for lengre perioder, selv i kuldeperioder. Vanlige overvintrere er rødstilk (25- 30 ind.), storspove (30+ ind.), steinvender (25+ ind.), stær (100 ind.), skjær-piplerke og snøspurv. Tallene i parentes er registrerte maksimumstall.

Vinteren er normalt en stille tid for ornitologer, og vinterfuglene på Røst er lite undersøkt og kartlagt. De siste årene har turer i slutten av februar ført til en rekke spennende og interessant overvintrere som taffeland, skjeand, toppand, dverg-falk, lappspove og bergirisk. Myrsnipe er trolig mer eller mindre

årlig, sett med noen få eksemplarer de fleste turer. Med mild vestavind kan man oppleve at det kommer inn fugl vest i fra, blant annet har viper dukket opp midt i januar under slikt vær. Eldre observasjoner involverer blant annet dvergmåke i februar- mars, ismåke i mars, fjellerke i desember og svartstrupe i februar. Sistnevnte observasjon utgjør Nordlands eneste funn.

Mengdene av fugl står imidlertid måkene for. Spesielt under Lofotfisket opptrer de i mange tusentalls, og det er ikke uvanlig å se flere titalls polarmåker i løpet av en vinterdag. Grønlandsmåkene er langt mer spredd, det kan virke om disse søker til stille fjorder og havner lengre inn i Lofoten og fastlandet, men en og annen sees spredt utover hele året. Normalt kan man oppleve en relativt stor andel voksne "hvite måker" enn hva normalen er lengre sør. Krykkjene opptrer i gode mengder hele året, men det er først i slutten av februar de virkelig begynner å fatte interesse for hekkeplassene.

Alkefugler, skarv, ender som siland, havelle, stokkand, ærfugl og praktærfugl er også tallrike. De største konsentrasjonene av praktærfugl ligger vestover rundt

fuglefjellene, som oftest med noen tusen fugler. At de vel 20 observasjonene av stellerand på Røst hovedsakelig er gjort i sommerhalvåret, sier kanskje mest om dekningsgraden om vinteren. Andre arktiske vintergjester man kan forvente å se er jaktfalk, islom, gulnebbblom, samt "flyvende flakk" av fjæreplytt.

150- 200 gråhegrer overvintrer, og setter et særpreg på øya der de sitter i alle viker og grunnvannsområder, på berg og steiner, på hustak: gjerne i store grupper. Havørn opptrer med 20- 40 ind., i

blandet også spredte ungfugler av kongeørn. Havsuler og havhest er tilstede hele året.

Avslutningsvis tar jeg med en oversikt over en del "bomber" som har besøkt øygruppa. Vil du lese mer om fuglene på Røst kan du ta kontakt med undertegnede og melde deg inn i "Feltornitologen". Som medlem her får du tilsendt et fyldig medlemsblad to ganger i året, der sommernummeret 2000 inneholder en artikkel om Røst. Videre ønsker jeg inn observasjoner gjort på Røst både i fortiden og fremtiden.

Martin Eggen, Bodø lokallag

Adresse: Madlamarkvn. 6, Rom 203 Telefon: 90565108/51728203

Røstlandet i vinterskrud, mot Vedøya, Trenyken og Storfjellet.

Foto: John Stenersen

Et selektivt utvalg av sjeldne fugler på Røst gjennom årene. Antall funn angitt i parentes. NSKF- arter uthevet.

Vår (mars- mai)	Stripegås (1), amerikabelsand (1), ringand (1), trane (2), toppand x bergand M (1), lappfiskeand (1), myrthauk (1), prærievåk (1), vannrikse (1), dvergmåke (se sommer), stylteløper (1), dobbeltbekkasin, tereksnipe (1), snøugle (se sommer), hornugle (2), vendehals (1), fjellerke (1), ismåke (1), lappiplerke (se sommer), sitronerle (1), svartrødstjert (5), varsler (3), kaie (2), kornkråke (2), kjernebiter (1)
Sommer (juni- aug.)	Svartbrynalbatross (1), egretthege (1), dvergsvane (2), rustand (1), vepsevåk (2), prærievåk (1), musvåk (3), fiskeørn (2), enghauk (1), myrrikse (1), vannrikse (2), åkerrikse (1, samt eldre funn), trane (2), triel (1), sibirlo (min.3), fjellmyrløper (1), bonapartesnipe (1), damsnipe (1), kvartbekkasin (4), tereksnipe (2), polar svømmesnipe (10- 15), franklinmåke (1 funn, 2 ind.), dvergmåke (7), ismåke (1), sabinemåke (1), engelsk sildemåke Larus f. graellsii (1), splitterne (1), dvergterne (1), turteldue (se under høst), snøugle (12), hornugle (2), hærfulg (1), vendehals (1), fjellerke (2), amursvale (1), tartarpiplerke (1, aug.), lappiplerke (ca.10, aug.), sitronerle (2, også hekking), sørlig gulerle Motacilla f. flava (2 hekkinger), engelsk gulerle M. f. flavissima (1 hekking), nattergal (2), svartrødstjert (1), myrsanger (1), bøksanger (10+), lappsanger (1), dvergfluesnapper (1), tornskate (3), kaie (1), rosenstær (1), båndkorsnebb (10), konglebit (1), vierspurv (1, 1-2 ind.), svarthodespurv (1)
Høst (sept.- nov.)	Dvergdykker (1), grønlandsk tundra­gås (1, 7 ind.), alaskasnipe (2), turteldue (5), hærfulg (4), sibirpiplerke (1), rosenstær (2), sitronerle (1), gulbrynsanger (2), bøksanger (10+), båndkorsnebb (1)
Vinter (des.- feb.)	Taffeland (2), skjeand (1), dvergfalk (2), vandrefalk (1), lappspove (1), dvergmåke (1), fjellerke (1), sanglerke (2), vipe (flere), svartstrupe (1)

Følgende bomber er også claimet på øygruppa, men er usikre (ikke sendt inn beskrivelse) eller udokumenterte funn ikke behandlet av NSKF: rørdrum, svartglente, sibirbekkasin, due(bering)teist, hubro og rosenfink.

MÅSTAD

av Harald Misund

Det er alltid med spenning jeg reiser til Værøy, det store spørsmålet er om jeg blir heldig med været, setter det inn med regn, vind eller kald kysttåke som går igjennom marg og bein, da er det ikke mye å utrette, så det er ikke annet å gjøre enn å prøve en annen gang.

Men la meg si at du er heldig med været og planlegger en tur til Måstad, da er det flere muligheter til å komme dit, den letteste og snarreste er å få båtskyss fra Røssnesvågen, men jeg foreslår at turen går til fots, da gjenstår to veivalg, gå den merkede stien på yttersida fra Nordlands, som vil ta et par-tre timer til Måstad, eller å bruke samme tid fra kirka på Sørland å følge veien opp Rømdalen til Håen (438) (der radaren står), gå ned på yttersida rett bak radaren og følger ryggen nedover til Eidet, herfra er veien kort til Måstad.

Velger du den siste, ta først en stopp øverst i ura i Rømdalen for å se på de gamle fangstplassene for havørn/kongeørn, som sist blei brukt av Walter Kilvik så seint som i begynnelsen av 70 åra, da han fanget noen fugler for ringmerking. (les artikkel om fangst av ørn skrevet av Dag Sørli i Lofotboka-82) Flere av fangsthusene er gamle kulturminner som det er lagt ned mye arbeid i, til byggmateriale er det brukt flate steiner fra ura, disse er fagmessig murt opp. Selve fangstrommet kan variere i størrelse, i de ørnehus jeg har målt, men er i overkant av 1m, inngangen kan være fra taket (steinhelle) eller en kort inngang fra siden. I partiet framfor den lille åpningen, er det et platå på flere kvadratmeter, der åte blei plassert. Det som forbauset meg var at åpningen (varierte noe) målte helt ned til 20x22 cm, og at en så stor fugl som ei ørn raskt blei dratt igjennom den, se Fig 1. Det finnes slike fangstplasser flere steder, men i Rømdalen er de best tatt vare på, men fotografen som sist fotograferte fangsten kunne godt tatt med

*Fig 1. Fangsthus for ørn i Rømdalen, bemerk den lille åpningen der ørnene blei trukket inn.
Foto: Harald Misund*

seg plastrestene fra skjulet sitt, som ligger enda skjemmende igjen i ura..

Fra ura fortsetter du mot den skrånende gressflaten bortover mot radaren, sannsynlig møter du et heilopar som årevis hekker her, marka er godt gjødslet fra hundre-års sauehold, så her lever vel nok av småkryp i marka. Siden været er godt (regner med det) går du fram-på kanten nedenfor radaren slik at du ser mot Måstabukta, og Ranten nedover mot Eidet. Sanden rett under er et yndet utfartssted for Værøy-væringene på fine sommerdager, men slike dager er det heller dårlig med oppdrift for sjøfuglene som heller ligger på sjøen utover og venter på bedre løft.

Her får du først kontakt med lunde, alke, lomvi som fåtallig hekker her, noe lundepar hekker også på yttersida nedenfor radaren. Siden det kan være stor forskjell på aktiviteten i alle fuglefjell, er det er ikke alltid like mye fugl å se, heller ikke sverming av ungfugl av lunde. Både alke og lomvi kan hekke godt skjult, det er ikke mange steder som har åpne benker, der du kan se fugler som ruger, disse kjennetegnes ved at den sorte ryggen alltid vendene ut.

Fra Skamheia (304) ser du bort på fjellet Nupen (280) der Carl Schøyen har skildret den gamle ørnereirplassen i boka « Ørnen fra Nupflåget » ei bok det er vel verd å lese, spørsmålet er om det hekker havørn i Nupen ?

Ikke bare sjøfugl er å se, her i gressetene er berget bevokst av flere vakre lavarter, som det lysende gule messinglavet, her hekker også vanligvis bergirirken, et par ganger har jeg også sett 8-10 taksvaler på næringssøk, men har ikke funnet ut hvor de hekker, men det kan godt være et sted i de bratte fjellveggene, ned i bebyggelsen fant jeg dem ikke. Herfra ser du hvor langt det er til Måstad, og du går som planlagt ned ryggen mot Eidet, du tar etpar pauser for å se tilbake på fjellet og utover Måstadvika. Vel nede på Eidet, kan du ta en avstikker først til yttersida mot Svadneset, for å se på hekking av krykkjer, eller trekket av fugl utover havet. Her blir det stadig flere fugler å se, du kommer på nærmere hold når veien dreier rundt hammeren på Hagslett, her dukker de første teistene opp. Enkelte par hekker et godt stykke opp i fjellsida, det er vel ikke alle steder det er like lett å finnes egnede hekkeplasser, de beste hulrommene har vært i bruk siden lang tid tilbake.

Du følger så vegen videre, tar en titt på selve vegen, engang var det optimisme for å videreføre denne til Nordland, men så flyttet folket, slik som så mange andre steder i ytterdistriktene. Hadde du kommet her langs vegen for 40-50 år siden har du blitt møtt av bjeffende lundehunder, rasen som i dag er en av våre tre nasjonalhunder (les Dag Sørli's artikkel: Lundehund – lofothund i Lofotboka-83).

Fig.2: Fra oppgangen til Måstadheia, Måstad med båter/båttstøer. Håen til venstre og Nupen til høyre. Bildet er tatt 22/6-85, da det var tropenatt og badeliv på Sanden.

Foto: Harald Misund

Et steingjerde omkranser bebyggelsen på Måstad, og skal du ligge i telt passer det å slå leir på oversida av gjerde, da får du god utsikt til fjellfoten og selve fjellsida, og du forstyrrer ikke andre folk. Her er en stadig trafikk av fugl, i bakken under fjellet hekker noen par gråmåser, stomåser og på flata noen få par fiskemåse på toppen av noen store steiner. Ravn og kråke har stadig trafikk langs fjellsida de følger alltid med om der er noe å hente, om ikke kan de stjele noen egg. Du hører lyden av lunde som stuper nedover mot bukta, enkelte blir forfulgt av vandrefalkhannen, jeg har ikke vært så heldig å sett hannen tatt lunde. Det er hunnen som er den store jegeren av de to, når det gjelder å frakte et så stort bytte som ei lunde inn mot reirplassen. Vandrefalken er vanskelig å se, kun når den snur det lyse brystet mot deg, kan du være så heldig å få øye på den, men bruker

du noen timer her dukker den før eller seinere opp. Gå litt rundt blant de gamle hustuftene/husene her hekker fortsatt noen stærpar, et eller to gråtrospar inne i bebyggelsen, og et linerlepar har rier i en gammel naustvegg. Bergirisk, ringrost og steinskvett er vanlig ovenfor steingjerdet, tjelden og sjærpileke/heipiplerke helt ned i fjæra, et par ganger om våren har jeg sett snøspurv, syngende hanner, så det er ikke usannsynlig at den kan hekke her i enkelte år. Ta en tur i fjæra for å se på de fine båttstøene, den nøyaktige steintilpassinga, detaljene i smedens arbeid med jernbeslag på de store steinene, slik at de ligger rolig under alle slags værforhold. Du har fått med deg litt av den gamle kystkulturen, er du heldig å møte eldre folk har du vel tid til en prat, om gamle dager. Ved enden av veien tar oppgangen til fjellet til, her ligger den gamle fellesbrønnen

med kaldt kildevann. Fyll vannflaska, det viktig å ta med drikke på turen videre opp på fjellet, kystlufta er skarp, og reint vann blir fort mangelvare.

Stien opp til Måstadheia (407 ligger lett i terrenget og tar deg raskt oppover mot de grønne gressliene mot toppen, som engang var Måstadfolkes slåtteland.

Like før du når opp til det flate partiet på toppen, går stien mot yttersida her får du godt utsyn mot storhavet utenfor, og til de brattere partiene på yttersida kalt Eldet.

Finn en god plass å sitte, bruk kikkerten, se godt på benkene der lomviene sitter, se mot hulrom og sprekker der både alker og lomvi holder til. Mange av alkene forsvinner parvis i sine eneboliger, og er ofte godt i skjul for sine mange fiender. Det er stor forskjell på reirplasser, noen trygge andre ligger langt mere utsatt til for å miste egg og unge. Det er vanskelig å finne hvor mange fugler som hekker i et fuglefjell, eller i deler av

det. Lengst ned mot havet hekker krykkjene, lett og ledig holder de alltid et svære spetakkel. En og annen toppskarv har funnet seg et hulrom og hekke i, så her er vel ikke mange ledige tomter å oppnå lenger. Følg stien videre over heia å gå nedover mot den store Lundehaugen, som navnet tilsier hekker lunden her i storsteinet ur, og lunden er lett å komme innpå (velg en plass der det ikke er reirganger), det kan være mange detaljer å se i en slik lundekolloni. Jeg liker meg best her ute om våren, før egglegging, og når fuglene er i sin aller fineste praktdrakt.

Ta en tur bort til Knappen (133), se på nyetableringen av havhest, en fugl som må kalles vellykket siden bestanden er økende i hele Nord-Atlanteren. Bobby Tulloch fra Shetland fortalte meg at var han hjemmefra noen dager og hadde glemt å lukke vinduet til soverommet, hadde havhesten trolig etablert seg på senga når han kom hjem. Økningen av havhest må vel

*Fig. 3:
Fra Slettstranda
(yttersida) mot
Breidfjellet og
Måhornet lengst
borte. I forgrunnen
trålerkule, rekved og
props fra Russland.*

Foto: Harald Misund

sees på bakgrunn av vår tids store sløsing av fiskeressursene i havet, så det er alltid ei bakside. Havhesten er på alle måter en vakker fugl som kan kunsten og boltre seg i lufta, men det er langt fra sikker at den er den beste naboen på hekkeplassen det er andre som må vike. Havhesten eller kjalken som den også kalles har etablert seg på flere nye steder i Måstadfjellet i de siste åra (Signar Johansen pers.medd). Her er mange som skal leve av den overfloden som er av fugl, noen er flinke jegere slik som ravn, svartbaken, gråmåsen, vandrefalken og jaktfalken, de to sistnevnte kan legge igjen mange rester av fugl til de andre, for her er det ikke snakk om sløsing.

En og annen ungfugl av havørn og kongeørn, drifter alltid her ute, noen i full myting så de ser mest ut som noen «fillefranser», i sin manglende fjærdrakt. Kongeørna som kommer hit ut høst/vinterstid har ikke sitt naturlige vilt som rype og hare å jakte på, av gnagere finnes kun rotter som mest holder til i fjæra, eller ved bebyggelsen, og er vel heller et uvanlig bytte. De unge kongeørner blir ledet utover langs Lofotens fjellrekker, men må nok snarest komme over fjorden til bedre jaktmarker, skal den overleve, iallfall utenfor hekkesesongen. Det bofaste havørnparet har funnet seg en reirplass litt vekk fra den tetteste bebodde del av fjellet, men med god utsikt nordøstover mot

grunnbrottene utafor Ytretussen og Slettstranda, som du kan iakttå fra Breidfjellet(390). På Ytretussen (storstein) kan du se om svartbakparet er på plass, det har funnet seg en trygg hekkeplass nede i fjæresonen. Før du begir deg på veien tilbake, ta et overblikk ned mot Måstad, kast enda et blikk på båtstøene, steingardene, husa, hustuftene og utover Måstadvika.

Har du tid og krefter igjen kan du legge turen vestover mot Måhornet (439), se om du kan se noen hekkende havhest, det skulle være mulig at de også hekker her, selv om jeg ikke har sett det sjøl. Har du reist ut en varm fuktig vårdag bør du ta en titt etter den lille svarte lundelusa som har en tendens til å feste seg på de verst tenkelige steder på kroppen. Har du vært vant til flått, som jeg er det kun en kjenning av samme slag, jeg minnes at lundelusa klødde noe mere, men det er mulig at jeg alt husker feil. God tur !

Havhest. Foto: John Stenersen

TELLING AV SVANER I JANUAR 2000.

av Johan Sirnes

I regi av NINA ble det i år arrangert telling av svaner og gjess i hele landet i januar. En tilsvarende vintertelling ble foretatt i 1995.

Vi har ikke fått tilbakemelding fra NINA med resultatene, men jeg tar med de resultatene vi har fått inn fra lokallag og enkeltpersoner.

Knoppsvane.

I Øksnes ble det tallet 11 knoppsvaner. Dette er nok den lokale bestanden i Grunnfjorden naturreservat hvor knoppsvaner har hekket siden 1993 (Røsshag 1998).

Sangsvane.

Region	Kommune	Totalt	Ad.	Juv.
Vesterålen	Øksnes	6	6	
Lofoten	Flakstad	3	3	
	Vestvågøy	89	73	16
	Vågan	49	32	17
Salten	Hamarøy	3	3	
	Bodø	5	4	1
Helgeland	Lurøy	22	-	-
	Hemnes	22	20	2
	Vega	75	62	13
Sum		274	203	49

Det skal også ha vært noen svaner i Bø i Vesterålen som ikke ble tallet. Og i Leinesfjord (Steigen) lå det 5 svaner i desember (ikke sett i januar).

Vi ser at viktigste overvintringsområdet i Nordland er Lofoten. Svanene ligger her både i ferskvann, brakkvannspoller/straumer og på sjøen på yttersida av Vestvågøy og Austvågøy.

I 1995 ble det tallet 348 svaner i Nordland (Reitan, Follestad 1999). Antallet ser ut til å ha sunket, men jeg er usikker på om jeg har fått med alt i år, så en konklusjon får vente.

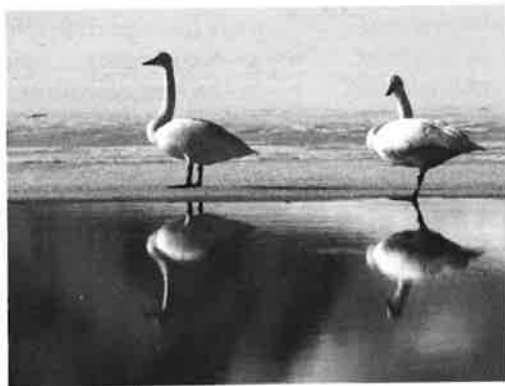
Andelen av ungfugl var i år på ca 20% noe som tyder på god reproduksjon i hekkesesongen 99.

Litteratur:

Reitan, O., Follestad, A. 1999: Økende vinterbestander av sangsvane i Norge. *Vår Fuglefauna* 22 (1999 nr 4): 178 – 180.

Røsshag, B.H. 1998: Kraftig vekst i sangsvanebestanden i Vesterålen. *Havørna* 9/1998: 40 – 42.

Sirnes J. 1990: Overvintrende sangsvaner på Vestvågøy i Lofoten. *Havørna* 1/1990: 30 – 33.

*Sangsvaner i
Borgpollen,
Vestvågøy.*

*Foto:
John Stenersen*

NORSK HEKKEFUGLTAKSERING 5 ÅR – AKTIVITET I NORDLAND. av Johan Sirnes

I dette prosjektet registreres hekkende par av alle aktuelle fuglearter i hele landet.

Metoden er enkel: Observatøren går en fast rute hvor det legges inn 20 punkter. På hvert punkt registreres fugler i nøyaktig 5 minutter. Samme ruten takseres hvert år av samme person på samme tid (+7 dager og + 30 min.) under mest mulig like værforhold og fenologisk utvikling. I Nord-Norge regnes perioden 30.5 – 30.6 som mest gunstig.

Resultatene man her får gir viktig informasjon om bestandsutviklingen til et stort antall arter. Resultatene gis ut i NOF's rapportserie hvert år, og alle deltagere får denne tilsendt.

Dette prosjektet som startet i 1995, har nå pågått i 5 år og det kan være greit å ta en oppsummering av aktiviteten i Nordland.

Deltagere og antall takserte ruter i Nordland.

Region	Deltager	1995	1996	1997	1998	1999
Sør-Salten	Ole Birkelund	1	1	1	1	1
Sør-Salten	Sverre Birkelund	1	1	1	1	1
Sør-Salten	Øystein Birkelund	1	1	1	1	1
Lofoten	Johan Sirnes	1	1	1	1	1
Lofoten	Harald Våge		1	1	1	1
Vesterålen	Bjørn H. Røsshag		3	4	4	4
Indre Salten	Hanne Etnestad				3	3
?	Jon Olav Larsen				1	
	Sum taks. ruter	4	8	9	13	12
	Sum deltager	4	6	6	8	7

Sammenligner vi med resten av landet så finner vi at Nordland hevder seg ganske bra – det er bare Telemark (9) og Nord-Trøndelag (11) som har flere deltagere enn Nordland. I Norge har antall takserte ruter flatet ut på ca 60.

For å få gode bestandsanslag er det viktig at det er så mange ruter som mulig, og det er derfor et sterkt ønske om å få med flere deltagere.

Som vi ser av tabellen, så er det store deler av Nordland som ikke er dekket. Det gjelder Ofoten, Nord-Salten og hele Helgeland.

Det som kreves for å delta, er at man kjenner sangen til de aktuelle artene i det området man legger ruten. Med mitt kjennskap til NOF-Nordland, så er jeg ikke i tvil om at det er mange som greier dette. – Man får seg også en fin tur tidlig om morgenen (registreringen skal foregå i tidsrommet 0400 – 0900!). Registreringsskjema og metodebeskrivelse kan dere få hos fylkeskoordinator:

Johan Sirnes, Ramsvikvn. 267, 8370 Leknes. Tlf: 76 08 73 79

HAVSULENE PÅ HOVSFLESA.

av Harald Våge

Som hekkefugl i historisk tid er havsulene en forholdsvis ny art i Norge. Den første kolonien ble påvist på Runde i 1946. Siden har arten etablert seg i Nord-Norge og hekker i dag flere steder langs kysten. I 1991 var den norske bestanden anslått til 3600-3700 par. Dette tilsvarer ca 1% av den totale bestanden i Nordatlanteren

Bestandsutvikling i Lofoten - problemer

I Lofoten hekket de første havsulene på Skittenskarvholmen i 1964-65, men denne kolonien ble forlatt i 1977. Parallelt med dette (fra slutten av 60-årene) ble de første fuglene sett på Hovsflesa. Første hekking fant sannsynligvis sted i første halvdel av 70-tallet. På denne tiden hekket det både "størsmåse" og storskarv på holmene (Hovsflesa består av to holmer en kan gå tørrskodd mellom på lavvann). I årene som fulgte økte bestanden jevnt og trutt. Etter hvert måtte først måse og siden skarv gi opp hekkingen. Havsulebestanden nådde toppen i 1991 med 520-550 hekkende par. I dag (1999) er hekkebestanden på Hovsflesa nede i ca 250 par.

Hvorfor bestanden har avtatt de siste årene, er ikke avklart. (Det er

også påvist en tilsvarende nedgang på Skarvklakken utenfor Andøya.) Det er ikke noe som tyder på at næringssvikt, noe som andre sjøfugler strir med, er grunnen. Koloniene "flyter" nemlig av feit sild og makrell. Havsulene har dessuten parallelt med nedgangen i de "gamle" koloniene, nylig etablert seg på tre nye øyer/holmer i området.

Det vi imidlertid vet, er at havørn holder til i de gamle koloniene hele sesongen. Under ringmerkingsturen til Hovsflesa i 1998 talte vi min. 15 døde voksne fugler, fra de helt ferske til bare skjelett. I 1999 var det derimot ingen døde fugler å se. Begge årene var de 4-6 havørner på holmen. At havørna tar livet av voksne friske havsuler er nærmest utelukket.

For å forsøke å få klarhet i problemet gjennomførte NOF Vestvågøy lokallag (= John Stenersen i denne sammenheng), med støtte fra Fylkesmannen i Nordland, sommeren 1999 en overvåking av Skarvklakken. I to økter(i slutten av juni og først i august) ble kolonien observert flere timer i strekk. Noen klar konklusjon er ikke mulig å trekke. Det ble observert to tilløp til havørnangrep mot hvilende voksne havsuler, men disse artet

seg som skinnangrep og resulterte kun i at havsulene kastet seg på sjøen. Havørnene ble holt på behørig avstand av havsulene som lå på reir. Det ble ikke registrert noen påfallende nedgang i antall aktive havsulereir i løpet av sesongen (noen eksakt telling ble imidlertid ikke gjennomført). Det virket som om havsulene som kom i gang med hekkingen, maktet å gjennomføre den. Det ble også observert at havsulene viste en påfallende mer aggressiv adferd mot havørnene i slutten av juni enn i august. De sulene som mestrer stresset med havørnene først i sesongen ser ut til å greie seg, men en kan ikke utelukke at mange suler ikke starter ungeproduksjonen nettopp på grunn av havørna. Vi har dog ingen forklaring på hvorfor det var mange døde fugler på Hovsflesa i 1998, men ingen i 1999. Undersøkelsen fortsetter neste år.

Fakta

Havsula er den største av sjøfuglene våre. Ca 90 cm lang, et vingspenn på 170-180 cm og vekt på 3,0-3,6 kg. Den blir kjønnsmoden i 5-7 års alderen og legger ett blåhvitt egg i et stort reir bygget på bakken. Kan muligens bli 30-40 år gammel. "Norgesrekorden" er 18 år. Den eldste fuglen vi har kontrollert på Hovsflesa er 14 år. Disse gamle fuglene ble merket av Tromsø Ringmerkingsgruppe midt på 80-tallet. Fra og med 1996 er det

Lofoten Ringmerkingsgruppe som har stått for merkingene.

Havsulene trekker sørover så fort de forlater kolonien. Ungfuglene trekker lengst, ofte helt til kysten av tropisk Vest-Afrika. Under trekket kan de holde en gjennomsnittsfart på over 150 km i døgnet. Havsuleunger som Lofoten Ringmerkingsgruppe har merket, er funnet igjen i Sør-Trøndelag, Danmark, Nederland, Spania og Marokko.

Kilder: Robert Barrett v/Tromsø Museum, Roald Hov på Gimsøya samt diverse fuglebøker.

*Havsuler på Hovsflesa.
Foto: John Stenersen*

FUGLEOBSERVERVASJONER OG ARTENES STATUS I OMRÅDET NORD-HERØY, SØR-HERØY OG TENNA I HERØY KOMMUNE PÅ 1990-TALLET.

av Paul Shimmings

Første gang jeg besøkte området var i 1989 i forbindelse med registreringer av kvit-kinngås ved rasteplasser langs Helgelandskysten. Denne artikkelen gir en oppsummering av en del arter som har blitt sett på 1990-tallet. Mesteparten av observasjonene er fra månedskiftet april – mai, men jeg har også vært i området sommerstid i årene 1995, 1998 og 1999. Området ble også besøkt vinteren 1999. Listen er ikke komplett, men minst 114 arter har blitt sett i området i perioden 1989 – 1999.

Smålom

Sannsynlig hekkefugl. Flere par er observert hvert år, men ingen unger er sett i området. Høyeste antall sett på ett sted var 10 individer ved Silvalen, Nord-Herøy den 11. august 1995.

Storlom

Tilfeldig gjest utenom hekkesesongen. En storlom ble sett ved Svinøya, Sør-Herøy 2. oktober 1999.

Islom

Tilfeldig gjest. En voksen islom ble observert på østsiden av Tenna 13. juli 1999.

Gråstrupedykker

Tilfeldig gjest. Innenfor det omtalte området ble 2 individer observert 12. mai 1994 (ED, PSh). Arten har også blitt registrert ved Sandvær i Herøy kommune i mai i både 1989 og 1990 (PSh, HvdJ).

Havhest

Uvanlig. Enkelte observasjoner av havhest fra ferje mellom Sandnessjøen og Herøy.

Havsule

Tilfeldig gjest. En havsule ble observert ved Tennvalen på Tenna 14. mai 1997 (H.Hansen pers. medd.).

Storskarv

Tallrik, flere hekkende par på holmer rett vest for undersøkelsesområdet.

Toppskarv

Ikke så vanlig som storskarv i området.

Gråhegre

Regelmessig i området. Ingen kjente hekkelokaliteter i undersøkelsesområdet.

Sangsvane

Sett i området på trekk. Den eneste telling som foreligger er av en flokk på 5 individer på trekk over Nord-Herøy 24. april 1999, men arten er ifølge lokalbefolkningen ofte ned ved vannene i området.

Grågås

Tallrike, hekker og myter i området. Flere par hekker i området. Beiter på både holmer og strandenger men også på dyrket jord der den kommer i konflikt med jordbruksinteresser. Store samlinger grågjess seinsommer og høst, f.eks. ble det notert minst 730 individer på Sør-Herøy den 11. august 1995 (PSh, LH).

Kortnebbgås

Sett på trekk. Enkelte individer raster i området, for det meste noen få blant grågås eller kvitkinngås. Det er sjelden at større flokker med kortnebbgås mellomander i området, men i 1994 ble det sett en flokk med 199 gjess på Sør-Herøy den 8. mai. Tre av disse var ringmerket ved Vest Stadil Fjord i Danmark i 1990 og ble sett i Vesterålen 2 dager etter at de ble observert på Sør-Herøy (Jesper Madsen, Danmarks miljøundersøgelse pers. medd.).

Dverggås

Sjelden gjest. En juvenil dverggås landet i vannet foran hyttene ved Høgtun, Sør-Herøy ved skumringen 2. oktober 1999 (PSh, LH). Fuglen virket uredd mennesker og svømte rundt på vannet selv om det var aktivitet på ei brygge noen meter unna. Antakelig var fuglen fra utsetninger i Sverige, som har vist seg å være tilfelle for de fleste dverggjess sett i Nordland de siste årene (se bl.a. Waldmann 1998, Waldmann 2000).

Snøgås

Sjelden gjest. Snøgås har blitt observert to ganger på Herøy på 1990-tallet, ved begge tilfeller sammen med kvitkinngjess. En adult av den hvite fargeform ble sett på Sør-Herøy i mai 1990 (JMB, PSh). En av den blå fargeform ble sett sammen med kvitkinngjess på Høgtun på Sør-Herøy i mai 1992 (JMB). Utifra fjærdrakten kunne man konstatere at det sistenevnte individ var det samme som hadde overvintret i Skottland sammen med kvitkinngåsa. Antakelig trakk snøgåsa sammen med kvitkinngjessene helt til Svalbard. Opprinnelsen til disse snøgjessene er ukjent, men det er høyst sannsynlig at det dreier seg om rømlinger fra fangenskap.

Kvitkinngås

Trekkgjest. Vanlig i månedskiftet april – mai, da fugler fra Svalbardsbestanden raster langs Helgelandskysten. Arten ble observert i området for første gang i 1975 (ca. 50 individer). Antallet økte gradvis hver vår og nådde toppen i 1994 da det ble telt 3140 individer (Shimmings 1998). Deretter har antall i området Tenna – Herøy gått ned som følge av en lokal forvaltningsplan der kvitkinngås blir hindret i å beite på dyrket

mark. I mai 1999 var høyeste telling i området 1621 individer (Shimmings & Isaksen 1999). Enkelte år mellomander kvitkinngjess på sørtrekk på høsten, men neppe i så stort antall som om våren.

Ringgås

Enkelte ringgjess ble sett sammen med kvitkinngås på trekk. Ringgjess ble observert i området våren 1989, 1990, og 1992. Alle har vært lysbukete individer. Fuglen sett på Tenna i 1990 kunne kjennes igjen utifra fjærdrakten som det samme individ som hadde vært sammen med kvitkinngjess i Skottland vinteren før.

Kanadagås

En enslig kanadagås ble sett på sjøen sør for Kvikleirøyen, Nord-Herøy 14. mai 1999. Dette var den første observasjon som forfatteren har kjennskap til fra området, men det er ubekreftede meldinger om at arten har hekket på Dønna.

Gravand

Hekker i området. Par ofte sett i områdene ved avfalsplassen på Tenna samt ved Kvikleirøyen på Nord-Herøy.

Stokkand

Hekker, antall hekkende par ukjent. Fåtallig vinterstid, 55 individer ble notert under en omfattende telling i området 6. mars 1999.

Krikkand

Mulig hekkefugl i området, engstelige hunner har blitt observert en rekke ganger. Bl.a ble 8 par notert ved Kvikleirøyen, Nord-Herøy 8. mai 1999.

Brunnakke

Sannsynlig hekkefugl. Flere par ble sett om våren hvert år.

Skjeand

Tidligere hekkefugl på Sør-Herøy. Forsvant som hekkefugl etter 1990 på grunn av drenering av hekkelokalitet. 23. mai 1989 var det 2 par ved den tidligere hekkelokalitet. Siden drenering har det blitt observert en hann på stranda like ved det ødelagte tjernet.

Toppand

Toppender finnes ved Storvatnet på Nord-Herøy samt ved ferskvannstjernene ved Solheim på Sør-Herøy. Ukjent om arten hekker i området.

Bergand

Fåtallig. Enkelte individer er blitt observert på trekk i mai.

Kvinand

Sett en rekke ganger ved Storvatnet på Nord-Herøy.

Havelle

Sett i mindre antall (< 10 individer) utenfor hekkeseongen.

Ærfugl

Hekker i bra antall på enkelte holmer i området. Ved en vintertelling i området ble en flokk med 120 individer sett ved Tennvalen, Tenna 6. mars 1999. På samme dato var det 2 mindre flokker: 21 individer ved Svinøya, Sør-Herøy og 2 individer ved Vestrem, Sør-Herøy. Men det største antall notert i området var nok en flokk med 210 individer som fløy forbi 14. mars 1999, etter at de ble skremt opp fra Søvik i Alstahaug kommune.

Svartand

Sett utenfor hekkeseongen. 16 individer ble sett rett sør for Svinøya, Sør-Herøy 6. mars 1999.

Sjøorre

Observert utenom hekkeseong. 3 individer ble sett under tellingen 6. mars 1999.

Laksand

Sett i mindre antall under trekk. 6 hanner ble observert ved Engan, Nord-Herøy 6. juli 1999.

Siland

Hekker i området. Det foreligger ingen tellinger vår og sommer. 25 individer i området 6. mars 1999.

Havørn

Den mest tallrike rovfugl i området. Under vintertelling i mars 1999 ble det talt 14 individer i området.

Køngeørn

En køngeørn ble sett på Sør-Herøy 16. mai 1997 og ett individ 9. mai 1999. Begge individer var yngre fugler (dvs. ikke adulte).

Fjellvåk

Sett på trekk hvert år. I 1989 og 1990 ble det observert flere titalls fugler på nordtrekk i mai.

Spurvehauk

Vanlig i området. Uvisst om arten hekker eller ikke, men det finnes flere egnede hekkelokaliteter i området.

Jaktfalk

Uvanlig. En ung jaktfalk ble observert på Sør-Herøy i mai 1994, og en ungfugl samme sted 12. juli 1998.

Vandrefalk

Flere observasjoner, bl.a. 1 adult i området Oterholmen / Sandvika på Sør-Herøy 10. – 11. august 1995.

Tårnfalk

Uvanlig, men muligens mer tallrik enn antatt. 2 tårnfalkhanner ble observert på Sør-Herøy 2. oktober 1999.

Dvergfalk

Noen få observasjoner. Hekker muligens i området.

Lirype

Tallrik enkelte år, flere par hekker. Særlig tallrik på Herøyholmen, Sør-Herøy. Antallet ser ut til å ha økt de siste årene.

Storfugl

Overraskende nok ble en røy skremt opp i bjørkeskogen på Nord-Herøy i både mai 1997 og mai 1998, ved begge tilfeller fra samme sted. Det er kun få funn av arten ved kysten.

Orrfugl

Sannsynlig hekker. Det finnes flere spilleplasser for arten i området, bl.a. ved Kvitvassmyra på Sør-Herøy og ved Hogleppen på Nord-Herøy.

Trane

Sjelden gjest. En trane ble sett på nordtrekk 10. mai 1995 (PSh, TOP).

Sothøne

Sjelden gjest. En sothøne ble observert ved Kvitvassmyra på Sør-Herøy 7. mai 1994.

Tjeld

Hekker i området. Det foreligger ingen tellinger fra området. Et ringmerket individ har blitt observert på nordenden av Tenna hvert år siden 1989, men ringen er enda ikke avlest.

Sandlo

Tallrik hekkefugl, særlig på Tenna der flere par har reir. Et par har hekket ved en rekke anledninger på grusen i veikanten rett sør for avfallsplassen på Tenna.

Vipe

Hekker i området, med flere par, særlig på dyrka eng. Antall hekkende par har gått

tilbake i perioden, årsaken til dette er ukjent, men kan skyldes forandringer i jordbruksmetoder.

Heilo

Trekkgjest, muligens hekker. Arten er ganske vanlig på trekk i mai, særlig på åkrene på nordsiden av Tenna, samt på østsiden av Nord-Herøy. Iblant kan det være flere flokker med flere hundre fugler i hver. 150 individer ved nordenden av Tenna 7. mai 1996, og 230 samme sted 11. mai 1999.

Steinvender

Påvist som hekkefugl på Tenna i 1997, da en voksen med 3 nesten flygedyktige unger ble observert ved Ballan.

Myrsnipe

Sett på trekk i området. De første individer pleier å dukke opp i midten av mai. Enkelte år kan det være noen titalls fugler i området Tennvalen – Langvalen på Tenna.

Fjæreplytt

Overvintrer i området. Det foreligger ingen gode tellinger av arten, som uansett kan være svært vanskelig å oppdage.

Polarsnipe

Uvanlig trekkgjest. To polarsnipe ble sett ved østsiden av Tenna i mai 1992 (JMB).

Rødstilk

Hekker i området med flere par. Særlig tallrik ved Langvalen på Tenna i hekkesesongen, med minst 10 par.

Sotsnipe

Sett på trekk i området. Så godt som alle observasjoner har blitt gjort ved tjønnene ved Solheim på Sør-Herøy.

Gluttsnipe

Sett på trekk.

Strandsnipe

Sett på trekk, men hekker også muligens i området, f.eks. har det blitt observert engstelige individer ved Storvatnet på Nord-Herøy.

Brushane

Sett på trekk både vår og høst. Det finnes to regelmessige spilleplasser for arten:- ved Langvalen på Tenna, og ved en vannpytt like sør for avfallsplassen på Tenna. Fram til 1990 var det i tillegg en spilleplass på Sør-Herøy, men området ble ødelagt på grunn av dreneringsarbeid (samme lokalitet som tidligere hekkeplass for skjeand). Høyeste antall som er notert var 69 individer på Sør-Herøy 11. august 1995.

Småspove

Sett på trekk. Kan være ganske tallrik, enkelte dager i mai høres flere titalls fugler på trekk.

Storspove

Hekker i området. I ett område er det en ganske høy tetthet av sporspovereir, som hekker i tuene i en fuktig bjørkeskog.

Svarthalespove

Uvanlig. Sett på trekk i mai. Ett individ ved Tennvalen, Tenna mai 1994 (ED, PSh), 3 individer ved Dammen, Tenna 16. – 17. mai 1998 (PSh, LH).

Lappspove

Trekkgjest. Det foreligger 2 observasjoner av arten i området: ett individ ved Sandvika, Sør-Herøy 12. august 1995, og ett ved Tennvalen på Tenna 11. mai 1997 (A. Nævra pers. medd.).

Enkeltebekkasin

Tallrik, hekker i området. Flere spillende individer i lufta om våren.

Rugde

Sett på rugdetrekk i området hvert år, og hekker antakelig, uten at dette er påvist.

Fjelljo

2 fjelljo ble observert på nordtrekk 15. mai 1999. I enten 1989 eller 1990 ble det observert flere titalls fjelljoer på trekk i mai.

Tyvjo

Fåtallig hekkefugl. Hekker i området.

Hettemåke

Sett i området utenom hekkesesongen.

Fiskemåke

Tre kolonier i undersøkelsesområdet, en på Tenna og to på Sør-Herøy. Ellers finnes det noen få par i kolonier til andre måkearter.

Krykkje

Sett i området utenom hekkesesongen.

Gråmåke

Tallrik, hekker i området. 720 individer ble notert under tellingen 6. mars 1999.

Svartbak

Tallrik, hekker i området. 67 individer ble notert under tellingen 6. mars 1999.

Sildemåke

Hekker enkelte år i en svartbak / gråmåke koloni på Sør-Herøy. Dessverre sankes det måkeegg i denne kolonien, noe som er uønsket der det hekker en så sårbar art som sildemåke.

Makrellterne

Sett i hekkesesongen. Uvisst om arten hekker. Mot slutten av mai 1989 ble det observert flere hundre terner på næringssøk ved Tennvalen, Tenna.

Lomvi

Sett uregelmessig, antakelig vanlig på høsten, ifølge lokalbefolkningen. Få observasjoner på våren – 8 individer på Tennvalen, Tenna 9. mai 1997, og flere individer i mai 1998.

Alke

Sett utenom hekkesesong.

Lunde

Kan være overraskende tallrik under næringssøk, ikke minst i fjorden sørøst for Tenna.. Antakelig dreier det seg om fugler fra hekkekolonien på Lovund.

Teist

Sett året rundt. Hekker antakelig i området.

Gjøk

Arten har blitt hørt flere ganger i området.

Hubro

Uvanlig. Sett noen få ganger i området.

Jordugle

Jordugle ble sett i området i mai i både 1997 og i 1999.

Flaggspett

Hakkete kongler funnet på bakken om våren indikere at arten finnes i området vinterstid.

Ringdue

Hekker i området, i plantet granskog.

Sanglerke

Hekker i området, både på dyrka mark samt på strandenger.

Låvesvale

Hekker i området. En sein observasjon: ett individ ved Tenneset, Tenna 3. oktober 1999.

Heiplierke

Veldig tallrik sommergjest.

Trepiplerke

Sett både på trekk samt på sommerstid, bl.a. med en flokk (muligens en familiegruppe) ved Høgtun på Sør-Herøy 11. august 1995. Flere individer notert ved Høgtun i mai 1999.

Skjærpiplerke

Noen få skjærpiplerker finnes i området.

Linerle

Hekker i området.

Gjerdsmett

Sannsynlig hekkefugl i området.

Rødstrupe

Sannsynlig hekkefugl i området. Det finnes flere par i ett område på Sør-Herøy, i en tett plantet granskog.

Blåstrupe

Blåstrupe ankommer Herøy mot slutten av mai.

Steinskvett

Flere par hekker i området.

Buskskvett

Hekker antakelig i området.

Ringtrost

Sett på vårtrekk enkelte år.

Svarttrost

Hekker antakelig i området.

Gråtrost

Tallrik hekkefugl i området.

Rødvingetrost

Tallrik hekkefugl i området.

Tornsanger

Uvanlig gjest. En tornsangerhann ble sett ved Solheim, Sør-Herøy 11. juli 1998.

Gransanger

Hekker i området. Flere syngende par i mai indikerer en bra hekkebestand.

Løvsanger

Som hos gransanger, høres det flere syngende par i området i mai. Løvsanger er litt vanligere enn gransanger.

Skjeggmeis

10 - 12 individer ble observert ved en foringsplass ved Øksningen september - november 1998. To av disse ble tatt av en katt. Dette er det første funn av arten for Nordland (LRSK udatert).

Kjøttmeis

Tallrike i området. Hekker flere steder.

Blåmeis

Noen titalls par hekker i området. Arten også sett vinterstid, bl.a. ved Storvatnet, Nord-Herøy i mars 1999.

Stær

Tallrik, hekker i opphengte fuglekasser. I august 1995 ble en flokk med flere tusen individer notert på Sør-Herøy hver kveld. Disse overnattet i granskogen ved Høgtun på Sør-Herøy.

Kråke

Tallrik, hekker i området. 60 individer ble talt ved en overnattingsplass i furuskogen ved Hogleppan, Nord-Herøy 8. mai 1998.

Kornkråke

En kornkråke ble sett i en kråkeflokk ved Lenning, Sør-Herøy 6. mai 1999 (PSh, KI).

Ravn

Hekker i området.

Skjære

Hekker i området.

Gråspurv

Tallrik i området, særlig rundt gårdsbygninger der arten finner bra med mat.

Gråsisik

Hekker i området.

Bergirisk

Tallrik i enkelte år. I 1995 var det en stor flokk ved Sandvika på Sør-Herøy, med minst

200 individer 15. mai. Den 11. august 1995 ble det observert en flokk med minst 200 individer ved Lauvås på Sør-Herøy. 55 individer ved avfallsplassen på Tenna 24. april 1999.

Grønnfink

Noen få individer ble registret i området i mai, og arten hekker muligens.

Bokfink

Fåtallig i mai, men arten er ikke observert hvert år.

Sivspurv

Flere par hekker i området.

Snøspurv

En hann på Tenneset, Tenna 7. mai 1997 og 4 individer på Langvalen, Tenna 10. mai 1997. Arten er sannsynligvis mer tallrik på vårtrekk, men området har ikke vært besøkt ved riktig tidspunkt.

Litteratur

LRSK rapport 1998. Udatert manus.

Shimmings, P. 1998. Hvitkinngås ved rasteplasser langs norskekysten – forandringer i områdebruk medfører konflikt med jordbruksinteresser. *Vår Fuglefauna* 21: 11-15.

Shimmings, P. & Isaksen, K. 1999. Resultater fra registreringer av hvitkinngås *Branta leucopsis* i Helgelandsområdet våren 1999. Rapport til Fylkesmannen i Nordland, miljøvernnavd. (på engelsk med norsk sammendrag).

Waldmann, S. 1998. Observasjon av dverggås i Engasjyen, juni 1998. *Ranas Dyreliv* 20: 65.

Waldmann, C. 2000. Dverggåsjakt med "happy end". *Ranas Dyreliv* 21: 48-51.

Observatørliste: ED – Espen Dahl, HvdJ – Henk van der Jeugd, JMB – Jeff Black, KI – Kjell Isaksen, LH – Lise Hatten, PSh – Paul Shimmings, TOP – Tore Oppdal

Forfatterens adresse: Postboks 97, 8860 Tjøtta

HJELMFISKENDER PÅ TJØTTA I 1999

Av Paul Shimmings

Den 22. mai 1999 var medlemmer av både NOF Rana lokallag og Rana Zoologisk Forening på tur til Tjøtta. Undertegnede skulle være

med og vise dem det som øya har å tilby når det gjelder fugle- og dyreliv. Det lovet bra for fugler denne flotte maidagen, med årets

første rødnebbterner ved Ytterstranda, og svarthalespove ved Ostjønna naturreservat. Så gikk vi en tur langs kanten av Storvatnet, men så veldig lite. Så foreslo jeg at vi tok oss en tur til våtmarkskomplekset ved Prestegården rett vest for Storvatnet. Jeg husker godt at jeg sa til de andre at dette var et sted som så ut som om hva som helst kunne dukke opp. Men jeg hadde ikke forventet den store overraskelsen som vi skulle finne svømmende i et lite tjern. Jeg løftet kikkerten for å se litt nærmere på to fugler og fikk hjertebank.....og en titt i teleskopet kunne bekrefte at det var hjelmfiskender (*Lophodytes cucullatus*)!

Selv har jeg sett hjelmfiskand i fangenskap (ved Slimbridge i England) og skjønte med en gang hva slags fugler det var. For alle turdeltakere var det førtse gang de så arten, og for meg første gang jeg så arten i feltet. Vi studerte fuglene nøye gjennom teleskopet i godt over en time. De ble også fotografert. Fuglene ble sett både ved Prestegården og ved Storvatnet fram til 2. juni, og ble grundig beskrevet. Så vidt jeg vet, ble ikke disse to individene sett hverken før eller siden de kom til Tjøtta. Begge viste seg å være 2K hanner (det vil si klekket året før).

I perioden 24. mai – 2. juni ble fuglene sett sammen med en 2K hann

kvinand. De to hjelmfiskendene fisket i både Storvatnet og ved Prestegård, antakelig etter stingsild.
Beskrivelse

Kroppsforn og størrelse var ganske kompakt. Fuglene var mindre enn skjeand. De hadde bratt panne. Iblant var stjerten oppreist. Ingen lyd ble hørt fra fuglene

Fugl A: svart på ryggen, svart på nakken og brun-svart på pannen. Lite hvitaktig felt på siden av hodet. Hvit stripe med svart på hver side av brystet. Brystet gråhvitt. Rød-brun kroppside. Når toppen på hodet var oppreist kunne man se at tuppene på fjærene var orange-brunaktig. Tertialer var svarte og hvite. Hvitt felt på vingene (stordekkere) sett både i flukt samt da fuglene flakset med vingene. Innerste delen av underside av vingene som et lyst felt (hvitaktig). Stjertfjærene var spissformet, grå med hvite tupper (lett å se på kloss hold når fuglene dykket).

Fugl B: mer gråaktig på kinnene en fugl A, svart på hake, svart på nakken, hvitt felt på hodet på venstre side. Hvite striper med svart på hver side var ikke synlige da fuglen først ble oppdaget, men hadde begynt å utvikle seg da fuglen ble sett på nært hold 1. juni. Tertialene som hos fugl A. Brystet gråaktig. Innerste delen av underside av

vingene som et lyst felt (sett både i flukt samt når fuglen flakset med vingene på vannet). Stjertfjærene var spissformet, grå med hvite tupper (lett å se på kloss hold når fuglene dykket).

Nebbet hos begge individer var mørkegrått men kunne se helt svart ut, avhengig av lysforhold. Beinene var mørkegrå – svartaktige. Begge fuglene hadde gule iris.

Merknader: begge fuglene ble alders- og kjønnsbestemt som 2K hanner. Dagen de ble oppdaget trodde man at det dreide seg om et par (det vil si en hann og en hunn). Fugl B så ut som en hunn på langt hold ikke minst fordi det hvite feltet på hodet ikke ble notert. De førtse par dagene var feltet vanskelig å se hvis man ikke var veldig nær fuglene, men det begynte å utvikle seg etter hvert slik at det ble mer tydelig. Det var derfor ingen tvil om kjønn. Irisfarge var også typisk for hannfugler. At nebbet var mørkegrått til svartaktig betyr også at fugl B er hann, siden hunnfugler har litt gult på undernebbet.

Man skal være veldig forsiktig med både alders- og kjønnsbestemelse av unge ender på langt hold eller i dårlig lys. Fuglene dukket opp på en tid det ble sett en del andre amerikanske ender i Midt-Norge, noe som øker sannsynligheten for

at hjelmfiskendene kan ha krysset Atlanterhavet.

Forekomsten av hjelmfiskand i Norge og i Europa forøvrig

Hjelmfiskand har blitt observert i Norge 3 ganger t.o.m. 1994 (Mitchell & Young 1997). T.o.m. 1989 foreligger det 6 funn i Storbritannia, 11 fra Tyskland, 2 fra Finland, 1 fra Island, samt en rekke observasjoner fra både Frankrike, Luxembourg og Sverige (Lewington m.fl. 1991). De fleste funn dreier seg nok om parkrømlinger, men det er fullt mulig at noen av disse kan ha krysset Atlanterhavet. Hjelmfiskand er ganske utbredt i U.S.A. (National Geographic 1999). Når sjeldne ender blir oppdaget er det ofte vanskelig å vurdere om individene har opptratt spontant eller ikke.

Litteratur

Lewington, I., Alström, P. & Colston, P. (1991). A field guide to the rare birds of Britain and Europe. Harper Collins.

Mitchell, D. & Young, S. (1997). Photographic handbook of the rare birds of Britain and Europe. New Holland.

National Geographic (1999). Field guide to the birds of North America. Third Edition.

"YTTERSIDA" AV LOFOTEN – FUGLEELDORADO I DET MØRKE HALVÅRET av John Stenersen

De fleste fugleinteresserte som besøker Lofoten kommer hit sommerstid, og finner et mangfoldig og artsrikt fugleliv takket være den store variasjonen i landskapstyper i regionen.

I vinterhalvåret er det imidlertid stille de fleste steder, og landskapene ligger for det meste øde og forlatt. Men det finnes unntak, slik som storhavskysten langs "yttersida", som byr på gode overvintringsforhold for en rekke sjøfuglarter.

Kysten langs nordvestsiden av Lofoten utgjør også en betydelig "ledelinje" for arter med maritime trekkruiter under høsttrekket, og den har en viss betydning for enkelte arter under vårtrekket. Med andre ord er lokalitetene på yttersida verdt et besøk for alle fugleinteresserte som kommer til Lofoten utenom sommersesongen.

Lengst vest i Lofoten er det få steder med veiforbindelse til yttersida, men i Vestvågøy og Vågan kommuner finnes det flere spennende lokaliteter som er lette å komme til.

Utenfor Borg går det vei ut til Eggum. Her er det dramatiske brattfjell ut mot storhavet, og det

finnes glimrende utkikkspunkter for observasjon av sjøfugl. Både for de som trekker forbi om høsten, og de som ligger på vannet her vinterstid.

Mellom Vest- og Austvågøy følger E10 sørsida av Gimsøya. Her kan man ta av nordover og følge veien langs strandlinja på nordsida av øya. Hele veien fra havna på Hov til Gimsøy kirke er det en rekke fine lokaliteter.

En annen interessant strandlinje finner vi lenger øst, hvis vi kjører til Laukvik, og følger "bakveien" mot Fiskebøl, forbi Delp og Grunnfør til Hadselsand.

Allerede tidlig på høsten merkes det en viss bevegelse av sjøfugl utenfor Eggum. Det er i første rekke tyvjo og rødnebbterne som passerer, mens store mengder krykkje, toppskarv og havsule bruker havområdene utenfor som fiskeplass. En og annen storjo streifer også forbi – trolig hekker arten i nærheten.

I slutten av september starter en av de store trekkbegivenhetene her ute: hvitkinngjessene passerer på vei sørover. Ofte utgjør enkelte

flokker av rinnkjess fortroppen, før hvitkinngjessene virkelig setter i gang og vi kan oppleve de helt store konsentrasjonene. Dersom værforholdene er gunstige den siste uka i september kan flere tusen individer passere forbi Eggum i løpet av de beste dagene.

På denne tiden begynner også lommene å røre på seg, og utover i oktober kan anseelige mengder smålom og gulnebbblom passere Eggum. Storlommen har på denne tida stort sett forlatt landsdelen, og trekker trolig mot sydøst. Den er bare unntaksvis observert utenfor Eggum om høsten.

Høsten -95 ble det på 12 observasjonstimer registrert 50 gulnebbblom på trekk forbi Eggum. Høsten -96 var resultatet 85 individer på 15 observasjonstimer. I det samme tidsrommet var tilsvarende tall for smålom 174 og 225.

Også toppskarv og stormåker ser ut til å ha et markert trekk sørover forbi Eggum. For disse foreligger det imidlertid ingen konkrete tall, men det er en spennende oppgave i årene som kommer å prøve å kvantifisere trekket også for disse artene. For de som synes det høres kjedelig ut å telle stormåker, kan nevnes at det om formiddagen 20/10-96 trakk minst 20 polar-måker blant noen hundretalls gråmåker og svartbak.

Lenger øst, langs strendene på Gimsøya, Laukvik og Hadselsand, er det i større grad vadefugler som dominerer om høsten. Selv om dette ikke er vadefugllokalteter som utmerker seg i nasjonal sammenheng, kan det være pene flokker med myrsnipe, tundra-snipe, sandlo og brushane her i august-september. Sotsnipe, lappspove, polarsnipe og sandløper er også godt representert.

Også over disse lokalitetene går det et betydelig gåsetrekk i september. Her er det imidlertid bare en og annen flokk med hvitkinngjess, mens kortnebbgjessene er helt dominerende. Det er for begge arters vedkommende snakk om hekkebestandene fra Svalbard, men de skal til forskjellige overvintringsområder, og viser derfor helt forskjellig trekkstrategi. Hvitkinngjessene, som følger norskekysten nedover og krysser over til Skottland, kommer ofte i ganske stor høyde inn fra nord. Straks de ser Lofotveggen, slipper de seg ned til en høyde på 5-30 meter over havet, liksom for å være sikre på å unngå å komme inn over land. Kortnebbgjessene skal til Danmark, og de ser ut til å velge korteste vei, som er å gå inn over land ved Vesterålen-Lofoten, skjære over Vestfjorden og fly over land vest for kjølen sørover. Dermed får vi dem overflygende i østre deler av Lofoten under høsttrekket, mens

hvitkinngjessene følger en trekkrute over havet vest for Lofoten.

Utover seinhøsten forsvinner trekkgjestene, selv om enkelte fugler kan dukke opp langt etter det som normalt er vanlig. En makrellterne matet tre årsunger i midten av oktober ett år, mens tre polarsniper dukket opp i midten av november ett annet. Men stort sett blir det svært stille når mørket krymper daglengden ned mot null.

På sjøen kan arter som horndykker og storlom holde seg lenge utover høsten i den langgrunne Vinjevika

på Gimsøya, men de viker etterhvert plassen for mer vintertilpassede slektninger som islom, gulnebbloom, smålom og en og annen gråstrupedykker.

Utbredelsen av de to store lommeartene langs yttersida om vinteren er interessant, i det de ser ut til å være svært stasjonære, men stort sett i hver sitt område. Islommen er helt dominerende i Vinjevika, der 6-8 individer holder seg gjennom vinteren. Noen individer holder seg også lenger vest utenfor Gimsøya, og noen helt øst ved Hadselsand.

Fjæreplytt er vanlig langs strendene på Yttersida om vinteren.

Foto: John Stenersen

Gulneblommen ser ut til å foretrekke litt tøffere kystområder, og er tallrik utenfor Eggum og østover til Hov. I "islomfarvannet" utenfor Gimsøya finner vi kun enkelte individer, mens den igjen blir vanligere i Gimsøystraumen og østover utenfor Laukvik, Delp og Grunnfjør. Også lenger vest, ved Utakleiv og utenfor Ramberg finner vi begge de store lommeartene, men her ikke habitatvalget like godt kartlagt.

Ærfugl og praktærfugl opptrer også i store flokker langs hele yttersida og i Gimsøystraumen. Ved mye vestavind ser det ut til at disse trekker ned gjennom Gimsøystraumen, og sees da langt hyppigere enkelte steder i Vestfjorden. Av andre dykkender er sjørre og havelle de dominerende.

Måkene streifer mye omkring vinterstid, og i flokkene dukker det jevnlig opp både polarmåker og grønlandsmåker. Det er imidlertid sjelden å se store ansamlinger av måker på yttersida midtvinters, da de gjerne samler seg rundt de største fiskemottakene på "inner-sida" i Vestfjorden.

Det er stort sett stille i fjæra langs yttersida vinterstid. Men en vade-fugl velger med sin ekstreme tilpasning til subarktisk mørke og vinterklima å tilbringe vinteren her nord for polarsirkelen: fjæreplytten. Store og små flokker, som har sine

faste beite- og hvileplasser langs strendene, lar tidevannet styre livsrytmen. Straks det er fjære sjø er de nede i det alltid snøbare tangbeltet på leting etter mat, også om det er stummende mørkt. Utover seinvinteren ser det ut til komme til nye flokker, før alle fjæreplyttene forsvinner brått tidlig på våren.

Utover våren blir yttersida hovedarena for to svært forskjellige arter som har ganske parallelle trekkstrategier. Først kommer snøspurve, ofte i titusener, i midten av mars. De holder seg særlig på strandengene langs yttersida, der de saumfarer snøbare flekker på leting etter fjordårsfrø. Er det mye snø, hender det at de løper helt nede i vannkanten og jakter små krepsdyr.

Ringmerking har vist at disse mengdene med snøspurv er av den grønlandske bestanden, som overvintrer på steppene i Russland og trekker mot nordvest om våren. Når de kommer til kysten av Nord-Norge, stopper de opp for å "spise seg fete". I løpet av et par uker legger de på seg enormt, og fettreservene fungerer som drivstoff på den lange flyturen over havet til Grønland.

Kortnebbgjessene dukker opp i begynnelsen av mai, en snau måned etter at snøspurvene har dratt. I motsetning til på høsttrekket, flyr ikke de mange flokkene over, men

lander på Gimsøya og oppover i Vesterålen. Også de har behov for å legge opp fettreserver, dels til flyturen nordover, men også til den første delen av hekkesesongen da det ikke finnes noe grønt å spise på Svalbard.

I to-tre uker beiter flere tusen kortnebbgjess på Vinje og Saupstad på Gimsøya. En del fugler holder seg også ved Hadselsand, mens hoveddelen av bestanden har beiteområde i Vesterålen. De kan gjøre betydelig skade på dyrket mark, og blir ofte jaget av frustrerte bønder. Det er trolig en av årsakene til at mange kortnebbgjess de siste årene har endret trekkmønster, og i stor grad har beitestopp i Nord-Trøndelag.

Flere hundre kortnebbgjess er halsringmerket på overvintringsplatene i Danmark, og kan individuelt bestemmes i felt. Det er med på å

gjøre det ekstra spennende å ferdes på Gimsøya i midten av mai. I 1997 var det en merkbar økning med kortnebbgjess de siste dagene før alle fuglene drog videre nordover. Takket være en internett-side som daglig oppdaterte halsringavlesninger, kunne vi straks slå fast at økningen skyldtes fugler som dagene før hadde beitet i Verdalsområdet i Trøndelag. De stoppet kun opp et par dager før de drog videre sammen med "Gimsøyfuglene".

Når kortnebbgjessene forlater oss skriver vi slutten av mai. Da har endelig sommeren begynt å gjøre seg gjeldene i Lofoten også, og vi kan igjen glede oss over mangfoldet i omgivelsene her oppe. Men takket være yttersida er Lofoten en spennende helårsarena for oss ornitologer.

Kortnebbgjessene beiter på Gimsøya i noen hektiske uker i mai.

Foto: John Stenersen

STEIROLIA FUGLESTASJON.

Av Bjørn H. Røsshag

Stasjonen har vært i drift siden 1994, men først fra 1997 ble den standardisert med faste nettplasser og et fast antall nett både vår og høst. Ringmerking utgjør det meste av aktiviteten, men en del vinterobservasjoner, trekkobservasjoner og regelmessige hekketakseringer foretas. Nærmere 400 småfuglkasser er også knyttet til stasjonens virksomhet, og blir systematisk fulgt gjennom hekkesesongen.

Vårsesongen starter som regel i slutten av mars, eller første dagene av april - med nettfangst ved foringsplassen. Dersom været er bra utover våren kan det bli mellom 15 og 20 fangstdager frem til utgangen av mai. Siste sesong fikk 485 fugl ring på i løpet av denne perioden, 24 forskjellige individer ble kontrollert, for det meste egne ringer - fra ett til tre år etter, kun en fremmed. En rekke individer blir dessuten fanget og kontrollert om og om igjen, og gir på sin måte viktig informasjon.

Det er interessant å følge disse tidlighekkerne, f.eks. grønnfink og gråsisik som de aller første. Ved å undersøke utvikling av rugeflekken kan man registrere hekkestatus. Etter en tid blir det færre hoer ved foringsplassen, det er da stort sett bare hannene som henter før og mater hoene mens de ruger.

Først etter at ungene har nådd et visst stadiet i utviklingen, kan hoer igjen søke til matfatet. Tidligere ble det oppfattet som tilfeldig når grønnfink gikk til hekking såvidt tidlig som i begynnelsen av april her på våre breddegrader, etter hvert er en blitt klar over at det mer er regelen. Selv om snøen ofte ligger dyp, og temperaturen går langt under null også på dagtid. Ungene kan være flyvedyktige omkring midten av mai, de første besøker foringsplassen noen dager etter at de har forlatt reiret.

Gråsisik kan også følge samme mønster, men opptrer noe mer flyktig fra år til annet. Et individ av underarten cabaret ble for første gang med sikkerhet identifisert og merket våren 99, det var en 2k ho med velutviklet rugeflekk. Våren 98 var det et betydelig innslag av polarsisik, som etter all sannsynlighet også hekket her.

Dompap og bjørkefink går til hekking noe senere. Både våren 98 og 99 ble det tatt en rekke salmonella-prøver av fugl ved stasjonen i Steirolia, ingen positive er funnet hittil.

I juni starter prosjekt hekketaksering, siste sesong var den fjerde i rekken. En av i alt fire ruter i Vesterålen går delvis gjennom området langs Steirolia.

Hullrugerne, i særdeleshet svart-hvit fluesnapper, følges nøye gjennom sesongen, med registrering av bl.a. oppstart, eggleggingsintervall, kullstørrelse, klekkings-tidspunkt, ungenes reirtid samt ringmerking av dem. Dessuten merkes og kontrolleres alle hoene som det er mulig å fange under hekkeperioden, og en rekke biometriske mål tas av disse adulte individene.

Det ble et stort åmeår også i 99, og igjen ble det toppår for svarthviten. Av de 103 hoene som ble fanget i kassene, var 16 kontroller fra ett til 4 år etter merking. Disse gjenfangstene har ligget nokså stabile på omkring 15% gjennom en årrekke, mens funn utenifra er forholdsvis få. Til sammen 1070 reirunger fikk ring på, bare ubetydelig dødelighet ble registrert i de 178 kullene.

Fra 1995 har jeg vært alene om kasseprosjektet. I løpet av disse fem årene er nærmere 4000 individer blitt merket, bare de to siste hele 2300. Det er en fornøyelse å følge bestanden i gode år med rikelig næringstilgang, når det bugner av lauvmakk. Se livskraftige unger vokse opp og nå flyvedyktig stadiet på rekordtid. Et omfattende materiale vedrørende artens bestandsdynamikk i Vesterålen foreligger, og vil etter hvert bli bearbeidet for publikasjon.

Kjøttmeis fikk også fram store kull,

men flere gikk til grunne like før flyvedyktig stadiet. Noe uvanlig skjedde; det begynte å gå hull på ungenes ekskrementposer, så kassene ble etter hvert som stinkende kompostbinger. Før ungene rakk å komme seg ut var de tilgriset og håpløst fortapt. Fenomenet ble registrert bare i Steirolia, på Ånstad og i Sigerfjord, altså over relativt store avstander. Det er vanskelig å ha noen sikker formening om årsaken, kanskje kan det ha noe med matforholdene å gjøre, men da er det merkelig at ikke svarthviten ble rammet.

Høstsesongen med nettfangst ved stasjonen starter som regel siste dagene av juli og varer til ut august, eller kanskje en uke inn i september – til havsvalefangsten på yttersida begynner. Mange faktorer spiller inn og gjør at det kan bli store variasjoner i fangsttallene fra år til annet. Siste sesong var værforholdene ustabile, med mye regn og forholdsvis lave temperaturer fra midten av juli til langt ut i september. Det ble å springe til og fra mellom elingene, så fangsttallene ble deretter. Men det skyldtes nok også i stor grad dårlige oppvekstforhold for de fleste artene utenom hullrugerne. Løvsanger nådde bare såvidt 40% av fjorårets antall, gråsisik 50%, mens de positive tall for bjørkefink i hovedsak må tilskrives vårsesongen.

Flere arter som tidligere ble regnet som heller sjelden for området, har fått oppgradert sin status. Det gjeldet for eksempel hagesanger og gråfluesnapper, hvor syngende hanner observeres i forbindelse med hekkeretakseringene i juni, og så vidt flygedyktige unger fanges i begynnelsen av august. Etter hvert kommer også årets produksjon av sh.fluesnaper innom, tidligere ringmerka reirunger kan som regel kjønnsbestemmes som juvenile, men ofte er det svært vanskelig og krever nitid gjennomgang av litteraturen.

Fra først i oktober, og en måneds tid utover høsten fortsetter fangsten ved stasjonens foringsplass.

Vesterålen Fugleforening mottok i

sin tid fondsstøtte fra NOF til opprettelse av stasjonsvirksomhet i Steirolia, men styret så ingen verdi i å gi ringmerkingen i Vesterålen skikkelige vilkår. Initiativtaker ble feid utover sidelinja, og har siden befunnet seg der.

Til tross for problemer under veis; Vesterålen RG har merket ca.11.000 fugl de siste fem årene, det er over dobbelt så mye som i de ti foregående årene til sammen, eller omtrent fire ganger så mye i gjennomsnitt per år. Mer enn 80% er merket ved stasjonen.

Få områder av landet har fått sin fuglefauna bedre dokumentert de senere årene, enn nettopp Steirolia i Sortland. Midlene fra NOF kunne sikkert vært verre anvendt.

NOEN RARITETER FRA LOFOTEN DE SISTE ÅRENE.

av John Stenersen

For ornitologer flest er det å komme over en sjelden fugl, en riktig "bombe", en opplevelse som krydrer hverdagen. Noen vil hevde at det er en meningsløs aktivitet å fly land og strand rundt for å "krysse" sjeldne arter, men jeg tror de fleste må innrømme at hjerter banker litt raskere når man kommer over en riktig raritet i sitt eget nærmiljø.

Etter at jeg flyttet nordover i 1995, har jeg vært heldig å komme over mange artige og eksotiske gjester på min nye "hjemmebane" i Lofoten. Som naturfotograf har jeg nesten alltid kameraet med meg, og på de neste sidene følger et knippe bilder av sjeldenheter det har lyktes meg å feste til filmen.

*Tundrapiplerke
(Anthus gustavi) ved
Henningsvær Fyr
i Vågan 3.oktober
1996.*

*Dette er det femte
funnet av denne
østsibirske arten i
Norge.*

*Disse to bildene er fra
Ystneset på Røstlandet
26.juli 1997. Her kom jeg
til min store overaskelse
over en hann sitronerle
(Motacilla citreola).*

*Overaskelsen var ikke
mindre da jeg oppdaget
at den var i følge med og
matet to ungfugler som
på alle måter var anner-
ledes enn alt jeg har sett
av erler både i felt og i
litteraturen. etter en
stund kom jeg over ytter-
ligere to unger, men disse
var i følge med en gul-
erle (Motacilla flava) hunn!*

*På det nederste bildet ses
en av ungene (t.v.)
sammen med gulerla.
Denne typen blandings-
par mellom sitron- og
gulerle er kjent bla.a fra
Finnland. Dette er det
første hekkefunn av
sitronerle i Norge*

*Hvitvingesvarterne
(Chlidonias leucopterus) ved
Hadselsand 23.juli 1997.*

*Fuglen holdt seg i
området et par dager.*

*På forsommeren dette
året hadde det vært en
enorm invasjon av arten
i Sør-Skandinavia.*

*Våtmarkene på
Røstlandet kan by på
mange spennende
overraskelser. Denne
sibirloen (Pluvialis fulva)
fant Martin Eggen og
undertegnende ved
Ystneset 14.juni 1998.*

*På Andøya kan det være
lurt å ta en nærmere
kikk på gåseflokkene
både vår og høst.*

*Her er det en dverggås
(Anser erythropus) – nr.
5 fra venstre – som har
slått seg sammen med
grågjess utenfor Skog-
voll 8.-9.august 1999.*

Alle fotos: John Stenersen